KÄYTÄNNÖN OIKEUSOPAS VÄKIVALTA-RIKOKSEN UHRILLE

RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

RIKOSUHRIPÄIVYSTYKSEN OPPAITA ● 5 (2026)

KÄYTÄNNÖN OIKEUSOPAS VÄKIVALTARIKOKSEN UHRILLE

Oppaan on toimittanut Jaana Koivukangas.

Rikosuhripäivystys 2018 (tarkistettu 2026)

Toimintaa tukee:

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

SISÄLTÖ

LUKIJALLE 5

Mikä on väkivaltarikos? 7

Jos joudut rikoksen uhriksi 8

Rikosasian käsittely poliisissa ja syyttäjällä 10

Rikosilmoitus 10
Esitutkinta 12
Syyteharkinta 17
Tulkkaus ja asiakirjojen kääntäminen 19

Rikosasian käsittely käräjäoikeudessa 20

Kirjallisen vaatimuksen toimittamispyyntö 20
Kutsu asian pääkäsittelyyn tuomioistuimessa 20
Rikosasian käsittelystä aiheutuvat kulut ja oikeudenkäyntiavustaja 22
Todistajan palkkio 25

Oikeudenkäynti 26

Kirjallinen menettely 26
Suullinen käsittely tuomioistuimessa 27
Päätöksestä valittaminen 32

Vahingonkorvausvaatimukset 33

Valtion varoista maksettavat korvaukset 34

Lähestymiskielto 38

Lähestymiskiellon hakeminen 38
Lähestymiskiellon sisältö 41
Lähestymiskiellon kesto 42
Lähestymiskieltoasia käräjäoikeudessa 42
Mitä lähestymiskiellon hakeminen maksaa 43
Lähestymiskiellon rikkominen 44

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu 45

Väkivaltarikoksen psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia 47

Psykososiaalinen tuki 49

Rikosuhripäivystyksen palvelut 51

Hyödyllisiä linkkejä oikeudellisissa kysymyksissä 53

Sanastoa 54

Lähteet 57

LUKIJALLE

Rikoksen uhriksi voi joutua kuka tahansa ikään, sukupuoleen, kansallisuuteen tai sosiaaliseen asemaan katsomatta. Uhriksi joutuminen ei valikoi vahvoja tai heikkoja. Kokemus saattaa olla järkyttävä rikoksen uhrille ja aiheuttaa voimakkaita tunteita sekä ahdistavaa epätietoisuutta.

Rikoksen uhrin asema Suomessa on kansainvälisesti suhteellisen hyvä, silti uhrit ovat edelleen varsin tietämättömiä oikeuksistaan, eivätkä välttämättä osaa esittää tarpeellisia kysymyksiä saadakseen tietoa. Uhri ei aina edes tiedä, mitä hänen pitäisi tietää. Lakikirjojen vaikeaselkoinen pykäläviidakko avautuu harvoin asiaan perehtymättömälle. Väärinkäsitykset ja tietämättömyys voivat johtaa merkittäviin oikeudenmenetyksiin. Kriisissä olevan uhrin kyky omaksua annettavaa tietoa ei ole parhaimmillaan, kuitenkin hänen on kyettävä huolehtimaan käytännön järjestelyistä ajallaan ja löydettävä vastauksia rikosprosessiin liittyviin kysymyksiin.

Selviytymistä edesauttaa rikosprosessiin liittyvän oikean tiedon saaminen ymmärrettävässä muodossa.

Rikoksen uhri tarvitsee helposti ymmärrettävää tietoa sekä suullisesti että kirjallisesti. Rikosuhripäivystyksen tehtävä on tukea rikoksen uhria selviytymisen polulla. Yksi iso osa selviytymistä on rikosprosessiin liittyvän oikean tiedon saaminen ymmärrettävästi ja kansantajuisesti. Tällä oppaalla pyritään vastaamaan osaltaan tähän haasteeseen.

Opas avaa rikosprosessin kokonaisuutta ja nostaa esiin uhrin oikeusturvan kannalta tärkeitä asioita. Oppaan tieto pohjautuu uhrin asemaa sääteleviin lakeihin sekä Rikosuhripäivystyksen toiminnassa saatuun kokemukseen viranomaisten yleisimmistä käytännöistä. Tietoa kerätessä on haastateltu eri ammattiryhmien edustajia sekä hyödynnetty viranomaisten oppaita ja ohjeita. Oppaan sisältö on tarkistettu rikosprosessin asiantuntijoiden toimesta.

Tämä opas ei korvaa ammattilaisilta saatavaa yksityiskohtaista lainopillista neuvontaa, mutta tukee hyvin suullisesti annetun tiedon omaksumista.

Oppaassa ei esitetä kattavasti kaikkia rikosasioihin liittyviä menettelyjä, eikä se sisällä väkivaltarikoksen uhrin asemaa säätelevää lainsäädäntöä kuin olennaisimmilta osiltaan. Sen tarkoitus on tukea henkilökohtaisesti ja suullisesti annettua tietoa, mutta se ei korvaa ammattilaisilta saatavaa yksityiskohtaista lainopillista neuvontaa.

Opas kertoo rikosilmoituksen tekemisestä, poliisin suorittamasta esitutkinnasta, syyttäjän syyteharkinnasta, rikos- ja riita-asioiden sovittelusta, käräjäoikeuden toimenpiteistä, varsinaisesta tuomioistuinkäsittelystä ja muutoksenhausta. Tämän lisäksi oppaassa valotetaan uhrin oikeutta vahingonkorvauksiin ja mahdollisuutta lainopilliseen apuun rikosasiassa. Väkivallan uhri voi joutua myös häirinnän tai uhkailujen kohteeksi. Sen vuoksi avataan myös lähestymiskieltoa ja sen hakemista. Oppaan lopussa kerrotaan tyypillisistä väkivaltarikoksen uhrin seurauksista ja mitä auttajan tulisi ottaa huomioon. Lisäksi esitellään Rikosuhripäivystyksen palveluita pääpiirteittäin, keskeisimpiä verkko-osoitteita oikeudellisen lisätiedon saamiseksi ja rikosprosessiin liittyvää sanastoa.

Opas on suunnattu väkivaltarikosten uhreille, mutta sen toivotaan löytävän tiensä myös uhreja kohtaavien ammattiauttajien ja uhrien läheisten käsiin. Opas löytyy Rikosuhripäivystyksen verkkosivuilta ja on vapaasti käytettävissä mahdollisimman laajaan käyttöön. Ymmärtämällä rikoksen uhrin moninaista polkua ja antamalla siitä tietoa asianosaisille voidaan merkittävästi auttaa uhria hänen selviytymisessään.

Helsingissä 1.9.2026

Jaana Koivukangas
kehitysjohtaja
Rikosuhripäivystys

Mikä on väkivaltarikos?

Rikos on teko tai laiminlyönti, joka on laissa määrätty rangaistavaksi. Rangaistavuuden edellytys on, että tekijä on syyllistynyt rikokseen tahallaan tai tuottamuksellisesti ja hän on ollut rikoksentekohetkellä syyntakeinen. Tavallisimpia väkivaltarikoksia henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista ovat esimerkiksi vammantuottamus, pahoinpitely, kuolemantuottamus, surma, tappo ja murha. Seksuaalirikoksista tavallisimpia ovat vuoden 2023 lakimuutoksen jälkeen esimerkiksi seksuaalinen ahdistelu, seksuaalinen kajoaminen, raiskaus, lapsenraiskaus tai seksuaalinen kajoaminen lapseen.

Useimmissa rikoksissa on eri asteita, jotka määritellään rikoksen vakavuuden perusteella – lievästä törkeään. Myös kotona ja muissa yksityisissä tiloissa tapahtuneet väkivallanteot ja niiden yritykset ovat rangaistavia.

Toisinaan väkivaltarikoksiin liittyy muitakin rangaistavia tekoja, esimerkiksi ahdistelua, uhkaamista, vainoamista, toisen vapauden riistämistä tai vahingontekoon, kotirauhaan ja kunnianloukkaukseen liittyviä rikoksia. Jos omaisuuden luvatta ottamiseen liittyy väkivaltaa tai sillä uhkaamista, rikoslaki määrittelee sen ryöstöksi.

- Rikoksen **tahallisuus** tarkoittaa, että rikoksen tekijä on rikkonut lakia tietoisesti.
- **Tuottamuksellisuudella** tarkoitetaan sitä, että joku on huolimattomuuttaan tehnyt rikoksen.
- Rikoksentekijä on **syyntakeinen**, mikäli hän kykenee ymmärtämään tekonsa merkityksen ja sen seuraukset.
- Rikoksentekijää voidaan rangaista vain, jos hän on rikoksentekohetkellä täyttänyt 15 vuotta. Tätä nuorempikin on korvausvastuussa aiheuttamistaan vahingoista.

Jos joudut rikoksen uhriksi

- **Selvitä, onko tapahtuneella todistajia**

  Selvitä mahdollisuuksien mukaan silminnäkijöiden ja muita havaintoja tehneiden henkilöllisyys, jos et ole kutsunut poliisia tai poliisi ei ole vielä ehtinyt paikalle.

- **Hakeudu lääkäriin**

  Hakeudu lääkäriin aina, vaikka vammat eivät vaatisikaan lääkärin hoitoa. On tärkeää, että lääkäri toteaa lievätkin ruhjeet ja mustelmat. Jos kyse on seksuaalisesta väkivallasta, hakeudu SERI-tukikeskukseen, joita on useampia ympäri Suomena (**thl.fi/seri**). Älä peseydy tai vaihda vaatteita ennen lääkäriin menoa. Kerro lääkärille kuka vammat on aiheuttanut ja milloin. Kerro myös henkisestä voinnistasi. Lääkärinlausunto on tärkeä todiste myöhemmin, jos teet rikosilmoituksen.

- **Tee rikosilmoitus poliisille mahdollisimman pian**

  Voit tehdä sen joko paikanpäällä poliisipartiolle tai myöhemmin millä tahansa poliisiasemalla tai sähköisesti osoitteessa: asiointi.poliisi.fi

  Vakavimmissa henkeen ja terveyteen kohdistuvissa rikoksissa kannattaa tehdä rikosilmoitus millä tahansa lähimmällä poliisiasemalla, jotta asiasi kiireellisyys voidaan arvioida nopeammin. Joissain tapauksissa poliisi voi myös tulla kuulemaan rikoksen uhria esimerkiksi sairaalaan, mikäli hän on siellä potilaana.

  Rikosilmoituksen voi tehdä, vaikka tapahtuneella ei olisi todistajia.

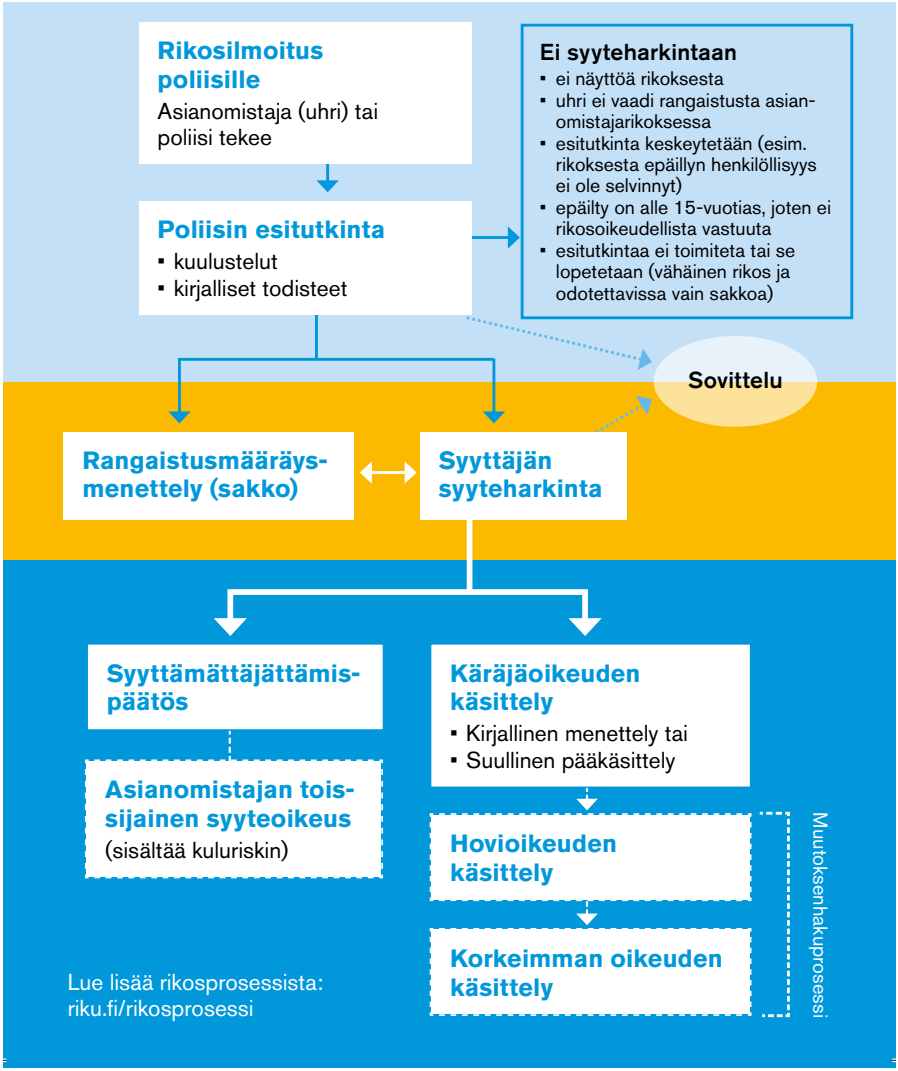
- **Säästä dokumentit**

  Säästä kaikki kuitit ja tositteet, viestit, kuvat, videot jne, joita rikosasiasta aiheutuu tai siihen liittyy. Ne voivat olla tärkeitä todisteita aikanaan oikeudenkäynnissä.

- **Älä jää kokemuksesi kanssa yksin**

  Rikoksen uhriksi joutumiseen liittyy monenlaisia tunteita ja ajatuksia. Kokemuksiin reagoiminen on normaalia. Puhu tapahtuneesta sekä sen aiheuttamista tunteista ja muista seurauksista läheisillesi. Voit hakeutua erilaisiin tukipalveluihin, joista saat apua niin oikeudellisissa kysymyksissä kuin henkisessä jaksamisessasi. Oppaan lopusta löydät Rikosuhripäivystyksen ja muiden auttajatahojen yhteystietoja.

Rikosprosessi

Rikosasian käsittely poliisissa ja syyttäjällä

Rikosilmoitus

Rikosilmoitus on poliisille annettava mahdollisimman tarkka kuvaus siitä mitä on tapahtunut ja keitä ovat tapahtuman osapuolet. Rikosilmoituksen voi tehdä kuka tahansa ja sen voi tehdä millä tahansa poliisiasemalla. Poliisi voi ryhtyä tutkimaan rikosta muutenkin kuin uhrin omasta ilmoituksesta.

Sinulla on oikeus tehdä ilmoitus ymmärtämälläsi kielellä ja saada jättämästäsi ilmoituksesta kirjallinen vahvistus. Poliisilla on velvollisuus ottaa rikosilmoitus vastaan ja hankkia tarvittaessa tulkki. Ilmoituksen perusteella poliisi päättää esitutkinnan aloittamisesta. Poliisi kirjaa rikosilmoitukseen tapahtumien kulun sekä asianosaisten ja todistajien tiedot. Rikosilmoituksesta saadut tiedot kirjataan tutkintailmoitukseen, joka liitetään myöhemmin esitutkintapöytäkirjaan. Sinun lisäksesi esitutkintapöytäkirjan saa myös rikoksesta epäilty.

Rikosilmoitukset otetaan usein vastaan poliisiaseman palveluluukulla. Mikäli yksityisyyttä ei ole huomioitu riittävästi, voit pyytää mahdollisuutta jättää rikosilmoituksesi erillisessä tilassa ilman että ulkopuoliset voivat kuulla asiasi. Mikäli rikos ei vaadi välittömiä toimia poliisilta, voit tehdä ilmoituksen myös sähköisesti poliisin verkkosivujen kautta asiointi.poliisi.fi

Rikokset jaetaan kahteen ryhmään: virallisen syytteen alaisiin rikoksiin ja asianomistajarikoksiin.

- Suurin osa väkivaltarikoksista on **virallisen syytteen alaisia rikoksia**, jotka poliisi voi tutkia, vaikka rikoksen uhrina et vaatisikaan rangaistusta rikoksen tekijälle. Syyttäjällä on oikeus syyttää ja vaatia rangaistusta rikoksen tekijälle oikeudessa, myös uhrin tahdosta riippumatta. Esimerkiksi lähes kaikki seksuaalirikokset ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia, samoin lähisuhteessa tapahtuneet lievätkin pahoinpitelyt. Sillä ei ole merkitystä, onko rikos tapahtunut kotona, muussa yksityisessä tilassa tai julkisella paikalla.
- **Asianomistajarikoksia** ovat sellaiset rikokset, jotka poliisi tutkii ja syyttäjä syyttää vain, jos uhri itse vaatii rikoksen tekijälle rangaistusta. Esimerkiksi aikuiseen kohdistunut lievä pahoinpitely on tällainen rikos lukuun ottamatta lähisuhteessa tapahtunutta väkivaltaa.

Mitä nopeammin teet rikosilmoituksen, sitä helpompaa poliisin on selvittää rikos. Rikoksilla on rikosnimikkeistä riippuen erilaiset lainmukaiset vanhentumisajat kahdesta vuodesta ylöspäin. Esimerkiksi lievä pahoinpitely vanhenee kahdessa vuodessa ja pahoinpitely viidessä vuodessa. Poliisin on ehdittävä tutkia rikos ja syyttäjän on suoritettava syyteharkinta ja nostettava mahdollinen syyte rikokseen epäiltyä vastaan ennen kuin vanhenemisaika umpeutuu. Haaste on myös ehdittävä antaa tiedoksi rikoksesta epäillylle.

Oikeusturvasi kannalta on tärkeää huomioida myös se, että näihin viranomaisten toimenpiteisiin jäisi vähintään vuosi aikaa. Ylipäätään on hyvä varautua siihen, että rikosasiaa saatetaan käsitellä käräjäoikeudessa yli vuoden tai pidemmän ajan kuluttua rikosilmoituksen tekemisestä. Käsittely nopeutuu tiettyjen rikosten kohdalla, jos rikoksen uhri tai rikoksentekijä on alle 18-vuotias tai rikoksentekijä on vangittuna.

Rikosta selvittäessään poliisi kysyy, vaaditko rikoksentekijälle rangaistusta. On tärkeää huomioida, että jos tässä vaiheessa ilmoitat, ettet vaadi rangaistusta tai myöhemmin perut jo esittämäsi vaatimuksen, voit menettää oikeutesi vaatia rangaistusta myöhemmin. Näin voi käydä, vaikka kysymyksessä olisi virallisen syytteen alainen rikos.

Syyttäjä ei aina nosta syytettä, vaikka hänellä olisi siihen oikeus. Sitä kutsutaan syyttämättäjättämispäätökseksi. Tällöin rikosasian käsittely päättyy siihen poikkeuksia lukuun ottamatta (kts. sivu 17). Rikoksen uhrilla on yleensä oikeus vaatia rikoksentekijältä vahingonkorvauksia. Korvausvaatimukset voi esittää samassa oikeudenkäynnissä, jossa rikosasiaa käsitellään. Menetät myös tämän mahdollisuuden, jos syytettä ei nosteta. Vahingonkorvausten vaatiminen erikseen siviilioikeudellisessa prosessissa vaatii sinulta enemmän omaa aktiivisuutta.

Joissain tilanteissa poliisin tutkinnanjohtaja tai syyttäjä hänen esityksestään voi päättää, ettei esitutkintaa toimiteta tai että aloitettu esitutkinta keskeytetään. Syy voi olla esimerkiksi se, ettei epäillystä rikoksesta ole odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa ja jota on kokonaisuutena arvostellen pidettävä ilmeisen vähäisenä. Näissä tilanteissa saattaisi kuitenkin käydä seuraavassa rikosprosessin vaiheessa niin, ettei syyttäjä kuitenkaan nostaisi syytettä.

Esitutkinta saadaan sen aloittamisen jälkeen tutkinnanjohtajan päätöksellä keskeyttää, jos rikoksesta ei epäillä ketään ja jos asiaan vaikuttavaa selvitystä ei ole saatavissa.

Esitutkinta

Poliisin on suoritettava esitutkinta, kun on syytä epäillä, että rikos on tapahtunut. Esitutkinnassa selvitetään mitä on tapahtunut, keitä ovat asian osapuolet ja mitkä ovat rikoksen aiheuttamat vahingot. Poliisi kuulustelee rikoksen osapuolia ja mahdollisia todistajia sekä kerää muuta todistusaineistoa. Esitutkinta ja asian käsittely käräjäoikeudessa suoritetaan pääsääntöisesti sillä paikkakunnalla missä rikos on tapahtunut. Jos kuitenkin asut kaukana paikkakunnasta, jossa rikos on tapahtunut, poliisi saattaa pyytää virka-apua oman paikkakuntasi poliisiasemalta, jolloin sinua voidaan kuulla myös siellä. Oikeudenkäynti suoritetaan kuitenkin lähes aina rikoksen tapahtumapaikkakunnalla. Poikkeuksena voi olla esimerkiksi ulkomailla tapahtunut rikos, jossa osapuolina ovat Suomessa asuvat henkilöt. Tällöin rikosasia saatetaan tutkia ja käsitellä oikeudessa rikoksesta epäillyn tai uhrin asuinpaikkakunnalla.

Kuulustelu

Kaikki osapuolet kuulustellaan erikseen. Rikoksen uhrina sinua kutsutaan asianomistajaksi. Poliisi kuulustelee sinut rikosilmoituksen tehtyäsi tai kutsuu

erikseen kuulusteluun. Jos kuulustelun ajankohta ei sovi, voit sopia uudesta ajasta asiaa tutkivan poliisin kanssa. Alaikäisten kuulustelut usein videoidaan ja pienten lasten kuulusteluihin voidaan pyytää avuksi oikeuspsykologian ammattilaisia. Tällöin uhri voi välttää oikeudenkäyntiin osallistumisen kokonaan.

Seksuaalirikosten (pois lukien seksuaalinen ahdistelu ja seksuaalisen kuvan luvaton levittäminen) tai ihmiskaupan ollessa kyseessä, myös täysi-ikäisen uhrin kohdalla videointi voidaan tehdä silloin, kun katsotaan, että uhrin henkilökohtainen kuuleminen oikeudenkäynnissä vaarantaisi hänen terveyttään tai muuten aiheuttaisi merkittävää haittaa. Käytännössä se edellyttää lääkärinlausuntoa lähempänä oikeudenkäyntiä. Kuulusteluvaiheessa voit pyytää poliisia huomioimaan tämän.

- Jokaisella on oikeus kuulusteluun omalla äidinkielellään. Poliisi hankkii tulkin paikalle, kun tarpeesta ilmoitetaan kuulusteluajasta sovittaessa. Tulkin käytöstä ei synny kustannuksia uhrille.

Kuulustelussa poliisi kertoo aluksi oikeuksistasi ja velvollisuuksistasi. Voit pyytää mukaasi tukihenkilön ja/tai oikeudenkäyntiavustajan (avustaja voi olla asiaasi hoitava asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai muu oikeudenkäyntiavustajana toimimiseen luvan saanut lakimies). Tukihenkilö ei voi puuttua kuulusteluun, mutta hän voi olla tilanteessa henkisenä tukena. Voit keskustella hänen kanssaan myöhemmin, kun kertaat poliisilta saamiasi ohjeita. Avustaja voi kuulustelussa esittää sinulle kysymyksiä asian selvittämiseksi ja muulla tavoin osallistua kuulusteluun, jos oikeuksiesi valvominen sitä edellyttää. Avustaja voi antaa poliisille niin sanotun loppulausunnon esitutkinnan päätteeksi. Avustaja voi myös pyytää täydentämään jo tehtyä esitutkintaa.

Voit halutessasi pyytää myös kuulustelutodistajan mukaan tilanteeseen. Kuulustelutodistajan läsnäololla pyritään varmistamaan kuulustelujen suorittaminen puolueettomasti ja luotettavasti. Se tuo oikeusturvaa sekä kuulusteltavalle, että kuulustelijalle. Käytännössä kuulustelutodistajana toimii toinen poliisi.

Alaikäisen uhrin huoltajilla on oikeus olla kuulustelussa läsnä, mikäli rikoksesta epäiltynä ei ole huoltaja itse, lapsen toinen huoltaja tai lapsen muu lähisukulainen. Huoltajat eivät voi olla mukana kuulustelussa myöskään, jos he ovat samassa rikosasiassa asianomistajana tai todistajana tai jos läsnäolon voidaan muuten olettaa vaikeuttavan rikoksen selvittämistä. Lapsi ei esimerkiksi välttä-

mättä aina uskalla kertoa totuudenmukaisesti ja kattavasti tapahtumista huoltajien läsnä ollessa, koska hän saattaa pelätä heidän reaktioitaan. Jos huoltajaa epäillään lapseensa kohdistuneesta rikoksesta, alaikäiselle lapselle määrätään edunvalvoja, joka valvoo puolueettomasti lapsen etua asiassa.

Kuulustelussa ja myöhemmin oikeudenkäynnissä on puhuttava ehdottomasti totta. Kuulustelun päätteeksi saat luettavaksesi tai poliisi lukee sinulle kertomuksesi ääneen. Lue tai kuuntele kertomus rauhassa ja huolella. Älä aristele pyytää korjauksia tai tarkennuksia tekstiin, jos havaitset jotain muutettavaa. Allekirjoita kertomus sitten, kun tarvittavat korjaukset on tehty. Mikäli sinulla on avustaja mukanasi kuulustelussa, avustajakin lukee kuulustelupöytäkirjan läpi. Hän voi pyytää poliisia korjaamaan mahdolliset virheet tai tekemään tarkennukset. Kuulusteluun on mahdollista tehdä lisäyksiä ja tarkennuksia myös myöhemmin joko henkilökohtaisesti tai esimerkiksi puhelimitse, kunhan siitä ilmoitetaan poliisille mahdollisimman pian kuulustelun jälkeen.

Poliisi kysyy lupaasi tilata sinua koskeva, rikosasiaan liittyvä lääkärintodistus puolestasi. Vältyt tarpeettomalta vaivalta ja kustannuksilta, kun annat poliisin hoitaa asian.

Joissain tapauksissa poliisi saattaa kanssasi arvioida, oletko erityisen suojelun tarpeessa. Siihen vaikuttavat henkilökohtaiset ominaisuutesi, olosuhteet ja rikoksen laatu. Kysymys ei ole henkilökohtaisen turvallisuuden suojelemisesta käytännön arjessa. Siihen voidaan miettiä muita keinoja. Erityisillä suojelutoimenpiteillä pyritään suojelemaan sinua tarpeettomilta kärsimyksiltä nimenomaan esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä.

Suojelutoimia ovat esimerkiksi samaa sukupuolta oleva kuulustelija, saman kuulustelijan toimesta suoritettavat kaikki kuulustelut, oikeudenkäynnin järjestäminen ilman yleisön läsnäoloa, oikeudenkäyntiasiakirjojen ja uhrin henkilöllisyyden määrääminen salassa pidettäviksi sekä rikoksentekijän kohtaamisen välttäminen oikeudenkäynnin aikana erilaisin menetelmin. Erityisen suojelun tarpeessa olevat rikoksen uhrit on ohjattava myös tukipalveluihin. Poliisi toimittaa arvioinnin syyttäjän kautta tuomioistuimelle, jossa tehdään tarvittavat suojelutoimet tuomioistuimen harkinnan mukaan. Näitä toimia voit pyytää myös itse tai oikeudenkäyntiavustajasi tai tukihenkilösi välityksellä, vaikka poliisi ei olisikaan tehnyt varsinaista erityisen suojelun tarpeen arviointia.

Vakavampien henkeen, terveyteen, vapauteen tai rauhaan kohdistuneiden rikosten tai seksuaalirikosten tutkinnan yhteydessä poliisi voi kysyä sinulta, haluatko tiedon, vangin tai tutkintavangin vapauttamisesta, karkaamisesta tai muusta vankilasta poistumisesta. Sinulla on oikeus saada ilmoitus näistä, mikäli katsotaan, ettei siitä ole vaaraa vangin hengelle tai terveydelle. Pyyntö on esitettävä poliisille tai viimeistään syyttäjälle, jotka välittävät tiedon tuomioistuimelle. Mikäli tuomioistuin tuomitsee syytetyn ehdottomaan vankeusrangaistukseen, tuomioistuin välittää tiedon edelleen Rikosseuraamuslaitokselle. Sinun on ilmoitettava posti- tai sähköpostiosoitteesi, mihin haluat ilmoituksen saada. Myös puhelinnumero on tärkeää ilmoittaa, jotta sinut saadaan kiireellisessä asiassa kiinni nopeasti. Näitä tilanteista voi olla esimerkiksi vangin karkaaminen tai lomalta palaamatta jättäminen.

Sinulle ilmoitetaan vain ensimmäisestä poistumisluvasta. Sen jälkeen yksittäisistä poistumisista ei ilmoiteta enää erikseen. Mikäli tietosi muuttuvat, tai haluat peruuttaa pyyntösi saada tiedon, sinun on itse ilmoitettava muutokset Rikosseuraamuslaitoksen täytäntöönpanoyksikköön Turkuun
taytantoonpanoyksikko.rise@om.fi

Rikosasiaa voidaan käsitellä muillakin tavoilla kuin perinteisessä suullisessa oikeudenkäynnissä. Sinulta saatetaan kysyä suostumustasi esimerkiksi sovittelumenettelyyn (katso rikos- ja riita-asioiden sovittelu sivu 45) tai asian käsittelyyn kirjallisessa menettelyssä (katso kirjallinen menettely sivu 26).

Lievemmissä rikoksissa poliisi saattaa kysyä, suostutko rangaistusmääräysmenettelyyn, jolloin syyttäjä antaa rangaistusmääräyksen. Käytännössä se tarkoittaa sitä, että rikoksentekijälle annetaan sakko, eikä asiaa käsitellä tuomioistuimessa. Jos haluat vaatia vahingonkorvauksia, sinun on hyvä huomioida, että tällöin menetät mahdollisuutesi vahingonkorvausten vaatimiseen rikosasian tuomioistuinkäsittelyssä.

Vahingonkorvaukset

Sinulla on oikeus vaatia rikoksen tekijältä vahingonkorvauksia aiheutetuista vahingoista. Poliisi tiedustelee vaatimustasi jo kuulustelun yhteydessä. Hän kysyy myös, haluatko syyttäjän esittävän vaatimuksesi oikeudenkäynnissä. Jos ilmoitat vaatimuksistasi ja pyydät syyttäjää esittämään ne, saatat saada täytettäväksesi erillisen vahingonkorvauksia koskevan lomakkeen. Siihen tulee eritellä millä perusteella ja kuinka paljon vahingonkorvauksia vaaditaan.

On ymmärrettävää, että tässä vaiheessa kaikki kulut ja vahingot eivät ole vielä tiedossasi. Jos et pysty laittamaan lomakkeeseen vielä täsmällisiä vaatimuksia, voit kirjata siihen, että kysymys on alustavista vaatimuksista ja tarkennat niitä myöhemmin.

Väkivaltarikoksiin liittyy usein aineellisia ja aineettomia vahinkoja. Syyttäjä voi esittää selkeät, kuitteihin, asiantuntijan arvioihin tai muutoin perustellut aineellisiin vahinkoihin perustuvat korvausvaatimuksesi, jos et vaadi muita korvauksia. Jos vaadit vahingonkorvauksia myös esimerkiksi kivusta ja särystä tai henkisestä kärsimyksestä, syyttäjän on hankalaa perustella niitä ilman tarkempaa selvitystä, jolloin hän ei yleensä esitä vahingonkorvausvaatimuksiasi ollenkaan. Käräjäoikeus ilmoittaa tästä sinulle kirjallisesti siinä vaiheessa, kun asian käsittely oikeudenkäynnissä lähestyy. Tällöin sinun on esitettävä vahingonkorvausvaatimuksesi kokonaan joko itse tai oikeudenkäyntiavustajasi välityksellä. Aineettomien vahinkojen perusteista ja korvausmääristä saat lisätietoa esimerkiksi rikosasioita hoitavilta oikeudenkäyntiavustajilta tai Rikosuhripäivystyksestä. Vahingonkorvauksista voit lukea enemmän sivulla 33.

Aineellisia vahinkoja ovat kuitein tai muulla tavoin osoitettavat selkeät rikoksesta aiheutuneet kulut esimerkiksi lääkärin kulut tai särkylääkkeiden hankintahinta.

Aineettomia vahinkoja ovat esimerkiksi fyysinen kipu ja särky sekä henkinen kärsimys, joiden mittaaminen rahassa on vaikeampaa. Niiden määrittelyssä otetaan huomioon henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan suositukset.

Tarkista esitutkintapöytäkirja

Tutkinnan päätteeksi poliisi kokoaa kertyneen materiaalin esitutkintapöytäkirjaksi ja toimittaa sen syyttäjälle syyteharkintaan. Pöytäkirjasta ilmenee poliisin käsitys rikosnimikkeestä, rikoksesta epäillyistä ja rikoksen uhreista. Se sisältää muun muassa osapuolten ja mahdollisten todistajien nimet ja syntymäajat (ei henkilötunnuksen loppuosaa), tutkintailmoituksen, osapuolten ja todistajien kirjatut kuulustelut sekä kirjalliset todisteet (esimerkiksi valokuvat ja lääkärinlausunnot). Sekä sinulla että rikokseen epäillyllä on oikeus saada maksuttomasti kopio esitutkintapöytäkirjasta sen valmistuttua.

Voit tilata sen ja saat sen kätevimmin sähköpostitse. Tarvittaessa voit noutaa sen poliisiasemalta. Mikäli olet jo hankkinut oikeudenkäyntiavustajan, hän voi tilata esitutkintapöytäkirjan puolestasi.

Joskus rikoksesta epäillyn kertomus voi poiketa merkittävästikin sinun lausunnostasi. Epäillyllä ei ole velvollisuutta puhua kuulustelussa totta tai auttaa viranomaisia sellaisen asian selvittämisessä, jossa hän itse on epäiltynä. Jos haluat vielä tarkentaa jotain tai esimerkiksi kommentoida rikokseen epäillyn väittämiä, sinulla on mahdollisuus antaa kirjallinen loppulausunto ennen esitukintapöytäkirjan valmistumista. Se voidaan liittää esitutkintapöytäkirjaan tai toimittaa erillisenä syyttäjälle. Tässä vaiheessa esitutkintapöytäkirjaa ei saa antaa kenenkään ulkopuolisen luettavaksi. Vain rikosasian käsittelyn kannalta tärkeät henkilöt (esimerkiksi syyttäjä ja oikeuden käyntiavustajasi) voivat tutustua siihen. Esitutkintapöytäkirja on julkinen vasta sen jälkeen, kun se on ollut esillä tuomioistuimessa tai on tehty syyttämättäjättämispäätös. Tällöinkin osa esitutkintapöytäkirjasta voi olla salassa pidettävää materiaalia.

Toisinaan rikosasia ei etene syyteharkintaan ollenkaan. Näin toimitaan muun muassa asianomistajarikoksessa (esimerkiksi aikuiseen kohdistunut lievä pahoinpitely, joka ei ole tapahtunut lähisuhteessa), mikäli rikoksen uhrina et vaadi rangaistusta rikoksen tekijälle.

Joissain tapauksissa esitutkintaa voidaan myös rajoittaa. Käytännössä se tarkoittaa, että asian käsittely rikosprosessissa päättyy siihen. Näin käy esimerkiksi, jos syyttäjä ei kuitenkaan nostaisi syytettä, kun rikos katsotaan suhteellisen vähäiseksi tai rikoksesta tai sen tekijästä ei ole riittävästi näyttöä. Rikoksen vähäisyyttä ei arvioida suhteessa rikoksen uhriin. Sitä arvioidaan suhteessa siihen, millaiset kustannukset asian tutkimisesta ja sen mahdollisesta oikeuskäsittelystä tulisi yhteiskunnalle suhteutettuna asian laatuun ja mahdolliseen rangaistukseen. Näissä tilanteissa saat asiasta päätöksen. Mikäli asiassa tulee ilmi jotakin uutta ja merkityksellistä, asia voidaan ottaa uudelleen tutkintaan.

Syyteharkinta

Syyteharkinnan suorittaa syyttäjä, joka valtion viranomaisena huolehtii siitä, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama rangaistus. Syyttäjän perehdyttyä poliisilta saamaansa esitutkintapöytäkirjaan, hän päättää rikosnimikkeestä ja syytteen nostamisesta. Häntä eivät sido poliisin käsitys rikoksentekijästä ja rikosnimik-

keestä. Syyttäjä arvioi, onko rikoksesta tai rikoksen tekijästä riittävästi näyttöä tai onko rikos sen tyyppinen, että siitä on tarpeen nostaa syyte.

Rikoksen uhrin näkökulmasta syyttäjä on osa uhrin oikeusturvasta huolehtivaa järjestelmää. Hänen ensisijainen tehtävänsä on huolehtia siitä, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama rangaistus. Syyttäjä ei siis keskity ensisijaisesti uhrin oikeusturvaan esimerkiksi vahingonkorvausasioiden osalta. Uhrilla on hyvä olla oma oikeudenkäyntiavustaja erityisesti, kun on kyse merkittävistä vahingonkorvausvaatimuksista. Oikeusavustaja on useimmiten tarpeen, kun on kysymys lievää vakavammista väkivaltarikoksista.

Jos syyttäjä nostaa syytteen, asia etenee käräjäoikeuteen joko kirjallisena menettelynä tai suullisena oikeudenkäyntinä, jota kutsutaan pääkäsittelyksi (katso oikeudenkäynti sivu 26). Pääsääntöisesti syyte on nostettava, kun on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi. Syyttäjä voi kuitenkin jättää syytteen nostamatta, esimerkiksi jos rikoksesta ei ole riittävästi näyttöä eli todisteita, rikos on vähäinen tai asiassa on tehty sovinto (katso rikos- ja riita-asioiden sovittelu sivu 45). Lain mukaan vanhentuneesta rikoksesta ei voi nostaa syytettä.

Jos syyttäjä ei nosta syytettä rikokseen epäiltyä vastaan, eli tekee syyttämättäjättämispäätöksen, sinulla on lain mukaan asianomistajana toissijainen syyteoikeus, jonka myötä voit saattaa asian tuomioistuimen käsiteltäväksi. Tämä edellyttää sitä, että olet alun perin vaatinut rangaistusta rikoksen tekijälle. Syyttäjän päätöksen perustelut on syytä lukea tarkoin ennen kuin teet päätöksen toissijaisen syyteoikeuden käyttämisestä. Jos syyttäjä asiantuntijana arvioi, että esimerkiksi todisteet eivät riitä rikoksesta epäillyn tuomitsemiseen, sinun kannattaa harkita asiaa perusteellisesti asianajajan tai muun oikeudenkäyntiavustajan kanssa.

Jos käytät toissijaista syyteoikeuttasi, kannattaa ottaa huomioon taloudellinen riski. Oikeudenkäynnistä aiheutuvat kulut, pääasiassa omat ja vastapuolen avustajien kulut, koituvat pääsääntöisesti hävinneen osapuolen maksettavaksi.

Yleensä oikeusturvavakuutus ei kata tilanteita, joissa syyttäjä ei aja rikosasiaa. Ennen kuin teet lopullisen ratkaisun asian jatkamisesta, sinun kannattaa ainakin selvittää, miltä osin voit saada oman avustajasi palkkioita korvattavaksi oikeusturvavakuutuksestasi tai valtion varoista maksettavasta oikeusavusta, jota haetaan oikeusaputoimistosta.

Mikäli katsot syyttäjän toimineen virheellisesti tehdessään syyttämättäjättämispäätöksen, voit tehdä siitä myös kantelun valtakunnansyyttäjälle, jolla on oikeus määrätä asia uudelleen ratkaistavaksi. Tällöin syyteharkinta voidaan suorittaa uudelleen. Näissäkin tilanteissa lainopillinen neuvonta ja apu ovat tarpeen.

Tulkkaus ja asiakirjojen kääntäminen

Esitutkinnan ja oikeudenkäynnin kieli on suomen tai ruotsin kieli. Saamelaisilla on oikeus käyttää äidinkielenä olevaa saamen kieltä. Äidinkielenä muuta kuin suomea, ruotsia tai saamea puhuvilla on oikeus käyttää äidinkieltään, mikäli tulkkaus sillä kielellä voidaan viranomaisten toimesta järjestää. Muissa tilanteissa on oikeus käyttää sitä kieltä, jota osaat. Tulkkaus on myös järjestettävä, kun se on aisti- tai puhevian vuoksi tarpeen. Viranomaisten järjestämän tulkkauksen kulut maksetaan valtion varoista.

Voit pyytää käännöstä keskeisimmistä asiakirjoista tai niiden yhteenvedosta. Näitä ovat esimerkiksi rikosilmoituksen kirjallinen vahvistus, mahdollinen päätös esitutkinnan lopettamisesta tai syyttäjän tekemästä syyttämättäjättämispäätöksestä, oikeudenkäynnin aikaa ja paikkaa koskeva ilmoitus sekä oikeuden tuomio sinua koskevilta osin. Joissain tapauksissa käännös voidaan antaa myös suullisesti, mikäli sen ei katsota heikentävän oikeusturvaasi.

Rikosasian käsittely käräjäoikeudessa

Kirjallisen vaatimuksen toimittamispyyntö

Oikeudenkäynnin lähestyessä on mahdollista, että saat postitse tai Suomi.fi-viestinä pyynnön esittää vahingonkorvausvaatimuksesi ennen oikeudenkäyntipäivää. Kirjeessä sinua pyydetään ilmoittamaan kaikki vahingonkorvausvaatimuksesi eriteltyinä. Tarkkaan eritellyt korvausvaatimukset on lähetettävä käräjäoikeuden kansliaan kirjeessä ilmoitettuun päivään mennessä. Pyyntö voi tulla myös varsinaisen oikeudenkäyntikutsun liitteenä.

Kutsu asian pääkäsittelyyn tuomioistuimessa

Rikosasian pääkäsittelyyn kutsutaan syyttäjän ja syytetyn lisäksi rikoksen uhri eli asianomistaja ja alaikäisten kohdalla myös huoltaja. Paikalle kutsutaan myös mahdolliset todistajat, jotka saavat olla istuntosalissa vain oman kuulemisensa ajan. Asianomistajan kutsuun on yleensä liitetty syyttäjän laatima haastehakemus, josta ilmenee mistä rikoksesta hän rikokseen epäiltyä syyttää ja millaisia vaatimuksia tullaan esittämään. Kutsusta ilmenee myös läsnäolovelvollisuus: täytyykö asianosaisten olla paikalla, vai voidaanko asia ratkaista muutoin.

Kutsua saapua oikeuteen on aina noudatettava, mikäli kutsussa on niin ilmoitettu. Jos istunnosta jää pois ilman laillista estettä, tuomioistuin voi määrätä uhkasakon maksettavaksi ja kutsuttu voidaan noutaa poliisin toimesta oikeudenkäyntiin. Tämä koskee väkivaltarikoksissa yleensä myös rikoksen uhria, jota usein halutaan kuulla todistelutarkoituksessa asian selvittämiseksi. Lakiin perustuen myös todistajat kutsutaan oikeudenkäyntiin sakon uhalla. Hyväksyttävä syy eli laillinen este on esimerkiksi paikalle saapumisen estävä sairaus, joka on todistettava lääkärinlausunnolla. Huomioi, että esimerkiksi käden murtumaa ei välttämättä pidetä paikalle saapumisen esteenä. Mikäli sinua ei ole kutsuttu sakon uhalla, saapuminen oikeudenkäyntiin on vapaaehtoista.

Esteestä on ilmoitettava tuomioistuimeen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Alle 15-vuotiaiden kuuleminen oikeudenkäynnissä tapahtuu useimmiten katsomalla video kuulustelutilanteesta. Joissain tilanteissa voidaan kuitenkin kutsua kuultavaksi myös yli 12-vuotiaita nuoria. Tällaisia tilanteita voivat olla esimerkiksi nuorten väliset keskinäiset väkivaltarikokset, joissa rikoksen tekijä on rikoksentekohetkellä ollut vähintään 15-vuotias. Nämä tilanteet ovat kuitenkin harvinaisia. Vaikka sinun ei tarvitsisi osallistua oikeudenkäyntiin, sinulla on pyynnöstä oikeus saada tieto asian käsittelyajasta ja -paikasta sekä annetusta tuomiosta.

Tavallisimmin kutsu tulee sinulle tulee sinulle postitse tai Suomi.fi-viestinä viimeistään muutamia viikkoja ennen oikeudenkäyntiä. Kutsun perille tuleminen varmistetaan siten, että sinua pyydetään lähettämään kirjallinen vahvistus eli allekirjoitettu vastaanottotodistus saamastasi kutsusta käräjäoikeudelle. Käräjäoikeuden haastemies voi myös toimittaa kutsun sinulle joko soittamalla, jättämällä yhteydenottopyynnön tai tuomalla sen henkilökohtaisesti. Voit myös saada pyynnön noutaa kutsu itse käräjäoikeudesta. Tutustu papereihin huolella. Kutsusta käy ilmi tuomioistuin, asian käsittelypäivä, kellonaika ja käsittelysali. Viimeistään tässä vaiheessa sinulle ilmoitetaan, jos syyttäjä ei esitä vahingonkorvausvaatimuksiasi. Tällöin sinua pyydetään esittämään ne itse tai oikeudenkäyntiavustajasi välityksellä.

Saamassasi kirjeessä voi siis olla kaksi eri pyyntöä käräjäoikeudelta päivämääriin sidottuina:

- Pyyntö toimittaa allekirjoitettu vastaanottotodistus saamastasi kutsusta oikeudenkäyntiin
- Pyyntö toimittaa eritellyt vahingonkorvausvaatimuksesi kirjallisena

Sinulla on oikeus käyttää rikosasian käsittelyssä omaa äidinkieltäsi. Käräjäoikeus hankkii tulkin, kun ilmoitat tulkkaustarpeesta mielellään viimeistään tässä vaiheessa käräjäoikeuteen.

Jos sinut on velvoitettu saapumaan paikalle, sinulla on oikeus saada päivärahaa sekä korvausta matka- ja tarvittavista yöpymiskustannuksista, ansionmenetyksestä sekä mahdollisista lastenhoitokustannuksista tiettyyn enimmäismäärään saakka. Matkakustannukset korvataan halvimman matkustustavan mukaan. Jos käsittely peruuntuu, mutta olet jo ehtinyt saapua paikalle, sinulla on oikeus edellä mainittuihin korvauksiin.

Tuomari pyytää oikeuden istunnossa sinua kertomaan suullisesti kustannuksista, joita oikeudenkäynnistä on aiheutunut. Saatat joutua täyttämään etukäteen myös lomakkeen, johon kulut eritellään. Saat oikeudenkäynnin päätteeksi joko prepaid-kortin, johon ladataan maksettava summa, tai sitten korvaus maksetaan myöhemmin tilillesi. Merkitse siis tilinumerosi myös lomakkeeseen. Prepaid-kortti toimii välittömästi maksuvälineenä. Voit hakea matkakustannuksia myös etukäteen oman paikkakuntasi poliisilaitokselta esimerkiksi, kun oikeudenkäynti pidetään toisella paikkakunnalla. Sinun on tällöin esitettävä saamasi kirjallinen kutsu oikeudenkäyntiin.

Rikosasian käsittelystä aiheutuvat kulut ja oikeudenkäyntiavustaja

Jos sinulla on vahingonkorvausvaatimuksia tai haluat täydentää syyttäjän näkemystä teon kuvauksesta tai rikosnimikkeestä, on etusi mukaista, että sinulla on oma oikeudenkäyntiavustaja. Tehtävää voi hoitaa julkinen oikeusavustaja, yksityinen asianajaja tai muu oikeudenkäyntiavustajan luvan saanut lakimies, joka on tottunut työskentelemään rikosasioiden parissa. Oikeudenkäyntiavustaja on hyvä hankkia jo esitutkintavaiheessa, mutta mieluiten viimeistään silloin, kun esitutkinta on valmistunut.

Itse oikeudenkäynnistä ei aiheudu uhrille kuluja syyttäjän ajamassa asiassa. Kuluja saattaa joissain tapauksissa syntyä lähinnä oikeudenkäyntiavustajan tai todistajan palkkioista.

Mistä oikeudenkäyntiavustajan saa ja mitä se maksaa?

Oikeudenkäyntiavustajia voi kysellä oikeusaputoimistosta sekä yksityisistä asianajo- tai lakitoimistoista. Huomaa, että et voi olla asiakkaana samassa toimistossa kuin vastapuoli. Oikeudenkäyntiavustajan kulut eivät aina tule uhrin maksettavaksi. Niitä voidaan kattaa erilaisin vaihtoehdoin. On tavallista, että kuluja korvataan oikeusturvavakuutuksesta. Pieni- tai keskituloisille, joilla ei ole oikeusturvavakuutusta, julkinen oikeusapu voi olla hyvä vaihtoehto. Tietyissä väkivaltarikoksissa valtio voi korvata oikeusavustajan kulut rikosnimikkeen tai uhrin henkilökohtaisten olosuhteiden perusteella. Myös Valtiokonttori voi joissain tapauksissa korvata jälkikäteen kustannuksia. Alla on selvitetty näitä mahdollisuuksia tarkemmin.

Voit olla yhteydessä Rikosuhripäivystykseen pohtiessasi näitä mahdollisuuksia. Jos päädyt käyttämään yksityistä oikeusavustajaa, hän voi hakea puolestasi tarvittavan päätöksen avustajan kulujen kattamisesta.

Oikeusturvavakuutus

Mikäli sinulla on kotivakuutus, siihen voi sisältyä oikeusturvavakuutus. Vakuutus on yleensä ensisijainen keino kattaa oikeudenkäyntikulut. Oikeusturvavakuutus voi sisältyä myös maatilan tai ammattiliittojen vakuutuksiin. Tällöin voit käyttää oikeudenkäyntiavustajanasi ketä tahansa yksityistä asianajajaa, julkista oikeusavustajaa tai oikeudenkäyntiavustajan luvan saanutta lakimiestä. Sinun kannattaa tarkistaa oikeusturvaehtosi vakuutusyhtiöstäsi. Vakuutuksen korvauksen edellytyksenä on yleensä aina se, että sinulla on vahingonkorvausvaatimuksia rikosasiaan liittyen. Edellytyksenä voi olla myös, että asia on riitainen, eli sinulla on vastapuolen kanssa erilainen näkemys tapahtuneesta tai siihen liittyvistä vaatimuksistasi.

Vakuutuksissa on yleensä omavastuu (noin 15–25 prosenttia kuluista tai vähintään 150–340 euroa), jonka joudut itse maksamaan. Mikäli olet tulojesi puolesta oikeutettu kokonaan maksuttomaan oikeusapuun, voit saada oikeusapua vakuutuksen omavastuun tai oikeusturvan enimmäismäärän ylittävään osuuteen. Oikeusturvavakuutus ei kata esitutkintaan liittyviä avustajan kuluja. Oikeusturvavakuutuksessa on myös enimmäismäärä, jonka yli menevää osaa ei korvata. Tavallisimmin se on noin 8 500 euroa. Summat perustuvat vuoden 2023 tietoihin.

Valtion oikeusapu

Oikeusapu tarkoittaa sitä, että kansalainen voi saada itselleen oikeudellisen asian hoitamista varten oikeusavustajan kokonaan tai osittain valtion varoilla. Oikeusapu kattaa kaikki oikeudelliset asiat – ei siis ainoastaan oikeudenkäyntiä ja siihen liittyviä valmistelutehtäviä.

Oikeusavun saamiseen vaikuttavat tulot ja varallisuus (myös puolison osalta) sekä asian laatu. Yleensä sitä voivat saada pieni- ja keskituloiset. Tällöin oikeudellisen avustajan palkkio maksetaan, tuloista ja varallisuudesta riippuen, joko osittain tai kokonaan valtion varoista. Oikeusapua ei myönnetä, mikäli hakijalla on asian kattava oikeusturvavakuutus.

Oikeusapua voit hakea mistä tahansa valtion oikeusaputoimistosta. Siellä selvitetään taloudellinen tilanteesi. Kätevintä hakemus on täyttää verkossa **asiointi.oikeus.fi/oikeusapu**

Oikeusapuun kuuluu muun muassa neuvonta ja avustaminen oikeudenkäynnissä. Avustajaksi voit valita valtion oikeusaputoimistossa työskentelevän julkisen oikeusavustajan, yksityisen asianajajan tai muun oikeudenkäyntiavustajan luvan saaneen lakimiehen. Mikäli käytät yksityisiä palveluja, he huolehtivat oikeusavun hakemisesta, jolloin sinun ei tarvitse erikseen asioida oikeusaputoimistossa.

Oikeusapua voit saada rikosasian kaikissa vaiheissa sekä lähestymiskielto-asiassa. Mikäli käytät julkisen oikeusavustajan palveluja, voit hakeutua itse oikeusaputoimistoon, jossa selvitetään taloudellinen tilanteesi. Voi myös itse alustavasti laskea oikeusavun koelaskelman avulla, oletko oikeutettu oikeusapuun. Laskuri löytyy oikeusministeriön verkkosivuilta **asiointi.oikeus.fi**. Laskelma on suuntaa antava, mutta siitä voi olla apua ratkaistessasi käytätkö yksityisiä vai julkisia palveluja.

Avustaja valtion varoista – tuloista riippumatta

Jos sinulla on vaatimuksia syyttäjän ajamassa asiassa, tuomioistuin voi joissain tilanteissa myöntää sinulle tuloistasi riippumatta oikeudellisen avustajan esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin. Tämä on mahdollista silloin kun kyseessä on seksuaalirikos tai lievää vakavampi läheisen henkilön tekemä väkivalta. Jos kyse on lähisuhteessa tehdystä lievästä pahoinpitelystä, kannattaa kuitenkin varmistaa, oletko oikeutettu valtion varoista maksettavaan oikeudenkäyntiavustajaan. Laki koskee myös muuta henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvaa rikosta, kun katsotaan, että rikoksen vakavuus, henkilökohtaiset olosuhteesi, ikäsi tai muut seikat huomioon ottaen sitä on pidettävä perusteltuna. Oikeudenkäyntiavustajan palkkio maksetaan tuolloin valtion varoista. Voit kääntyä kenen tahansa yksityisen asianajajan, julkisen oikeusavustajan tai muun oikeudenkäyntiavustajan luvan saaneen lakimiehen puoleen. Hän hankkii avustajamääräyksen tuomioistuimelta. Tuomioistuin voi myöntää avustajan jo esitutkintaan, vaikka et vielä tiedä, esitätkö vaatimuksia rikoksesta epäillylle.

Valtiokonttorin korvaukset

Valtiokonttori voi jälkikäteen korvata kohtuullisia oikeudenkäyntikuluja, jos korvauksen hakijalle myönnetään myös muita rikosvahinkolain mukaisia korvauksia Valtiokonttorista ja he katsovat, että oikeudenkäyntiavustaja on ollut tarpeen. Edellytyksenä on, että vaatimus oikeudenkäyntikulujen korvaamisesta ja muut korvausvaatimukset on esitetty oikeudenkäynnissä rikoksesta syytetylle. Valtiokonttorin myöntämä korvaus määräytyy rikosvahinkolain mukaan, joten tuomioistuimen tai vakuutusyhtiön hyväksymät tuntimäärät ja laskutushinnat eivät sido Valtiokonttoria.

Todistajan palkkio

Todistajalla on oikeus saada päivärahaa sekä korvausta suorista kustannuksista, joita oikeudenkäynnistä aiheutuu. Näitä ovat esimerkiksi matka- ja majoituskulut sekä ansionmenetys. Todistajanpalkkio maksetaan valtion varoista, jos hänet on kutsuttu paikalle syyttäjän toimesta. Jos todistajan on kutsunut oikeudenkäyntiavustajasi tai sinä, saatat joutua maksamaan todistajan palkkion itse. Jos tuomioistuin kuitenkin pitää todistajan kuulemista tärkeänä rikosasian ratkaisemisen suhteen, palkkio voidaan maksaa valtion varoista. Mikäli sinulle on myönnetty oikeusapu tai oikeudenkäyntiavustaja valtion varoista rikosasian käsittelyyn, todistajan palkkio maksetaan niin ikään valtion varoista.

Oikeudenkäynti

Kirjallinen menettely

Väkivaltarikokset käsitellään usein suullisesti. Kirjallinen menettely on vaihtoehto rikosasian suulliselle pääkäsittelylle. Vakavissa väkivaltarikoksissa se ei ole mahdollinen. Kirjallisessa menettelyssä rangaistukseksi ei voida tuomita ankarampaa rangaistusta kuin yksi vuosi vankeutta. Myös yhdyskuntapalvelurangaistus on mahdollinen. On kuitenkin harvinaista, että ilman suullista pääkäsittelyä tuomitaan yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus.

Kirjallisessa menettelyssä suullista pääkäsittelyä ei tuomioistuimessa järjestetä, eikä ketään rikosasian osapuolta kutsuta oikeuteen. Kirjallisessa menettelyssä tuomio annetaan pelkän kirjallisen materiaalin perusteella käräjäoikeuden kansliassa. Kirjallisessa menettelyssä voidaan käsitellä myös rikokseen perustuvia uhrin vahingonkorvausvaatimuksia.

Kirjallisen menettelyn edellytyksenä on muun muassa, että:

- Mistään syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai vankeutta enintään neljä vuotta.
- Rikoksen uhrina olet antanut suostumuksesi kirjalliseen menettelyyn rikosasian käsittelyssä tai sinulla ei ole vaatimuksia.
- Esitutkinnan päättymisen jälkeen syytetty eli vastaaja tunnustaa syyttäjän syytteessä kuvatun teon, luopuu oikeudestaan suulliseen käsittelyyn ja suostuu asian ratkaisemiseen kirjallisessa menettelyssä.
- Syytetty on teon tehdessään ollut täysi-ikäinen.
- Pääkäsittelyn toimittaminen on kokonaisuutena arvioiden tarpeetonta.

Kirjallisessa menettelyssä tuomion perustana ovat syytteessä esitetyt seikat, syytetyn tunnustus, asianosaisten mahdolliset kirjallisesti tai suullisesti esittämät pöytäkirjatut vaatimukset, vastaukset tai lausumat sekä muu asian käsittelyssä syntynyt kirjallinen aineisto. Mikäli asiassa on kuultava todistajia tai muuten esitetään ristiriitaista todistelua, kirjallinen menettely ei ole mahdollinen. Se ei ole myöskään mahdollinen silloin kun syytetyn äidinkieli on jokin muu kuin suomi tai ruotsi.

Rangaistukseksi voidaan kuitenkin tuomita sakkoa, yhdyskuntapalvelurangaistus tai enintään yksi vuosi ehdollista tai ehdotonta vankeutta. Käräjäoikeus ilmoittaa asianosaisille etukäteen kirjallisesti päivän, jona ratkaisu annetaan. Tuomion antamisen jälkeen käräjäoikeus lähettää syytetylle ja vaatimuksia esittäneelle asianomistajalle tiedon tuomiosta. Tuomioon tyytymätön voi hakea siihen muutosta normaaliin tapaan hovioikeudelta (katso päätöksestä valittaminen sivu 32). Muutoksenhakuohjeet ovat tuomion liitteenä.

Suullinen käsittely tuomioistuimessa

Oikeudenkäyntiin on hyvä valmistautua. Oikeudenkäynnin kulusta kannattaa keskustella etukäteen oman oikeudenkäyntiavustajan tai esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen tukihenkilön kanssa. Rikosasian tuomioistuinkäsittely alkaa käräjäoikeudessa sinulle aiemmin ilmoitettuna ajankohtana.

Pääsääntöisesti oikeustalolle saavutaan turvatarkastuksen läpi. Oikeustalolla on infopiste tai -taulu, josta näet käsiteltävien oikeusistuntojen aikataulut. Oikeussalikohtaiset tiedot löytyvät usein myös salien ovien vierestä. Listassa on yleensä syytteessä olevan henkilön nimi. Odotustilasta kuulutetaan asianosaiset saliin käsittelyn alkaessa.

Jos et tahdo kohdata rikoksesta syytettyä, voit pyytää erillistä odottelutilaa tai huonetta kohtaamisen välttämiseksi. Voit etukäteen neuvotella oikeudenkäyntiavustajasi tai tukihenkilösi avustuksella mahdollisuudesta välttää syytetyn kohtaaminen myös istunnon aikana. Voit olla paikalla vain oman kuulemisesi ajan ja syytetty poistetaan salista siksi ajaksi tai voit olla sermin tai peililasin takana koko istunnon ajan. Vaikka syytetty poistettaisiinkin salista, hänen avustajansa jää saliin ja syytetylle järjestetään mahdollisuus kuulla lausuntosi. Ratkaisun järjestelyistä tekee tuomioistuin.

Oikeudenkäynti etenee omalla kaavallaan. Ilmoitetut aikataulut ovat aina suuntaa antavia. Oikeustalolta ei saa poistua ilman oikeuden puheenjohtajan lupaa. Oikeudenkäynnissä käsittely tapahtuu suullisesti ja asia pyritään ratkaisemaan yhden istunnon aikana. Kannattaa siis varautua odottamiseen. Joskus asioiden käsittely vie koko päivän jatkuen myös virka-ajan jälkeen. Toisinaan asian käsittelylle varataan suoraan useampi päivä. Käsittelyaikojen nopeuttamiseksi käräjäoikeudet voivat kutsua samaan istuntosaliin samaan kellonaikaan useamman rikosasian osapuolet. Jos joku istunnoista joudutaan perumaan, seuraava voi alkaa välittömästi. Jos istuntoja ei peruta, jokaisen asia käsitellään erikseen vuorollaan.

Suomalaiset oikeudenkäynnit poikkeavat asiallisuudellaan ja kaavamaisuudellaan merkittävästi amerikkalaisten televisio-ohjelmien luomasta käsityksestä. Oikeudenkäynnissä käsitellään vain niitä rikosasioita, joista syyte on nostettu. Muut ristiriidat tai osapuolten elämäntavat eivät kuulu oikeussaliin.

On hyvä huomioida, että vaikka uhrilla ja todistajalla on totuudessa pysymisen velvollisuus, rikoksesta syytetyllä sitä ei ole. Syyttäjän tehtävä on näyttää rikos toteen ja osoittaa sen tekijä. Syytetyn ei tässä tarvitse auttaa syyttäjää. Syytetty saattaa vähätellä tapahtumia, vastoin totuutta kiistää teon tai pyrkiä vierittämään tapahtunutta jonkun muun, vaikka uhrin vastuulle. Se ei kuitenkaan vähennä uhrin kertomuksen painoarvoa. Kaikki asian käsittelyn kannalta tärkeät läsnäolijat tietävät tilanteen. On myös hyvä tietää, että oikeudenkäynnissä voidaan tuomita vain sellainen henkilö, jota vastaan syyte on nostettu. Mikäli menet istuntoon ainoastaan uhrin asemassa, et voi tulla tuomittuna ulos.

Paikallaolijat istunnossa

Rikosasian käsittelyssä oikeudenkäyntiä johtaa puheenjohtaja, joka on lainoppinut tuomari. Suurimman osan rikosasioista käsittelee ja ratkaisee yksi tuomari. Vakavimmat asiat käsitellään tuomarin ja lautamiesten (= maallikkotuomareita) kokoonpanossa. Joissain erityisen vaativissa tilanteissa mukana on kahden tai jopa kolmen lainoppineen tuomarin kokoonpano.

Rikosoikeudenkäynnissä asianosaisia ovat rikoksen uhri eli asianomistaja, rikoksesta syytetty eli vastaaja ja syyttäjä. Virallinen syyttäjä esittää syytettyä koskevan syytteen. Tapauksen selvittämiseksi oikeudessa voidaan

kuulla myös todistajia ja asiantuntijoita. Heidät kutsutaan saliin vain oman todistuksensa tai lausuntonsa ajaksi. Lisäksi istunnossa voivat olla paikalla mahdolliset osapuolten oikeudenkäyntiavustajat, asianomistajan tukihenkilö, mahdolliset tulkit sekä alaikäisten osapuolten vanhemmat tai edunvalvojat.

Oikeudenkäynnit ovat useimmiten julkisia, jolloin kuka tahansa voi halutessaan tulla niitä seuraamaan. Tuomioistuin voi kuitenkin pyynnöstä eräissä tapauksissa päättää, että asia käsitellään suljetuin ovin. Tällöin kukaan ulkopuolinen ei saa olla oikeussalissa, kun asiaa käsitellään. Myös oikeudenkäyntiasiakirjat ja tuomio voidaan tarpeellisin osin määrätä salassa pidettäväksi. Jopa henkilöllisyytesi voidaan määrätä salassa pidettäväksi. Tyypillisiä tällaisia asioita ovat seksuaalirikokset. Jos haluat asiasi käsittelyä suljetuin ovin, sitä on hyvä pyytää ennen oikeudenkäyntipäivää, mutta viimeistään oikeudenkäynnin alkaessa. Vaikka rikosasia käsiteltäisiin ilman yleisöä, avustajalla, tukihenkilöllä, tulkilla, alaikäisen vanhemmilla ja edunvalvojalla on oikeus olla läsnä oikeudenkäynnissä.

Varsinainen asian käsittely

Oikeudenkäynti noudattaa tiettyä käsittelyjärjestystä. Aivan aluksi puheenjohtaja varmistaa, että kaikki oikeudenkäyntiin sakon uhalla kutsutut ovat paikalla. Jos kaikki eivät ole paikalla, voidaan asia silti joissain tapauksissa käsitellä ainakin joiltain osin, mikäli siitä on ilmoitettu kutsutuille etukäteen. Mikäli kaikki oleelliset osapuolet eivät ole paikalla, istunto voidaan joutua siirtämään toiseen ajankohtaan. Kutsuttujen läsnäolon varmistamisen jälkeen paikalla olevat todistajat ja asiantuntijat poistetaan salista odottamaan omaa todistelu- tai lausuntovuoroaan.

Joissain tapauksissa syytetylle voidaan pyytää mielentilatutkimusta. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, onko rikoksesta syytetty ymmärtänyt tekonsa seuraukset, eli onko hän ollut syyntakeinen vai syyntakeeton tai alentuneesti syyntakeinen rikoksen tekohetkellä. Kokonaan syyntakeetonta ei voida tuomita rikoksesta.

Tutkimuksen tekemisestä päättää tuomioistuin. Joskus mielentilatutkimus tehdään jo ennen oikeudenkäyntiä, mutta useimmiten sitä pyydetään itse oikeudenkäynnissä.

Mielentilatutkimus tehdään psykiatrisessa sairaalassa. Sen perusteella tutkitaan, onko syytetty voinut ymmärtää tekonsa seurauksen, eli onko hän kokonaan tai osittain syyntakeinen. Tutkimuksen tekeminen saattaa kestää useita kuukausia. Oikeudenkäynti keskeytetään tutkimuksen ajaksi.

Rikosasian käsittelyjärjestys oikeudenkäynnissä

- Aluksi syyttäjä esittää vaatimuksensa syytettyä kohtaan ja perustelee ne.
- Uhri eli asianomistaja tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa voi yhtyä syyttäjän rangaistusvaatimukseen tai esittää rangaistus- ja vahingonkorvausvaatimuksensa.
- Syytetty eli vastaaja tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa joko myöntää tai kiistää syyttäjän väittämän teon ja ottaa kantaa mahdollisiin vahingonkorvausvaatimuksiin.
- Syyttäjä ja asianomistaja tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa perustelevat kantansa tarkemmin ja vastaaja lausuu oman näkemyksensä esitetyistä asioista. Asianomistaja tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa kertoo, mihin uhrin vahingonkorvausvaatimukset perustuvat ja miksi tiettyyn vahingonkorvauksen määrään on päädytty.
- Syytetty esittää vielä kantansa syyttäjän ja asianomistajan näkemyksiin.
- Seuraavaksi otetaan vastaan kirjalliset todisteet ja lausunnot. Sen jälkeen kuullaan asianomistajaa ja syytettyä. Tämän jälkeen kuullaan todistajat ja asiantuntijat.
    - Kaikkien kertomukset videoidaan. Heitä pyydetään kertomaan vapaamuotoisesti ja mahdollisimman tarkasti tapahtumien kulusta ja rikoksesta aiheutuneista seurauksista. Sen jälkeen heille voidaan esittää tarkentavia kysymyksiä syyttäjän, rikosasian osapuolten tai heidän avustajiensa sekä puheenjohtajan toimesta.
    - Suullisessa käsittelyssä asian ratkaisuun vaikuttavat ne asiat, jotka tuodaan suullisesti esiin itse oikeudenkäynnissä.

- Todistajilta ja asiantuntijoilta pyydetään ennen todistamista vakuutus. Asianomistajilta eli uhreilta ei ole tapana sitä pyytää, mutta heitä muistutetaan totuudessa pysymisen velvoitteesta.
- Asianomistaja ja todistaja eivät saa lukea kertomustaan suoraan esitutkintapöytäkirjasta tai muusta asiakirjasta. Muistin tueksi voi olla paperilla lyhyitä muistiinpanoja helpottamassa kertomuksen johdonmukaista etenemistä. Mikäli sinulla ei ole avustajaa, joka esittäisi vahingonkorvausvaatimuksesi, voit lukea sen osuuden suoraan paperistasi.

- Loppulausunnoissaan kaikki asianosaiset esittävät näkemyksensä siitä, onko syyte näytetty toteen ja miten asia heidän mielestään kuuluisi ratkaista. Ensin vuorossa on syyttäjä, sitten uhri tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa ja sen jälkeen syytetty tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa.
- Tämän jälkeen tuomari jää tai tuomarit jäävät harkitsemaan, miten rikosasia ratkaistaan, ja istuntosali tyhjennetään.
- Tuomio ja päätös vahingonkorvauksista annetaan joko samana päivänä tai sen saa myöhemmin ilmoitettuna aikana tuomioistuimen kansliasta. Se voidaan noutaa sieltä tai se toimitetaan oikeudenkäyntiavustajille. Sen voi saada pyydettäessä myös sähköpostilla. Tällöin on tärkeää muistaa toimittaa sähköpostiosoite, johon tuomion voi lähettää. Tuomion yhteydessä annetaan muutoksenhakuohjeet, eli kuinka toimia, jos osapuolet haluavat valittaa ratkaisusta hovioikeuteen.
    - Oikeudenkäynnit ja tuomioistuimen ratkaisut ovat julkisia, jollei tuomioistuin määrää ratkaisua joiltain osin salassa pidettäväksi. Oikeudenkäynnissä esiintyvät asiakirjat, kuten esitutkintapöytäkirja liitteineen ovat lähtökohtaisesti julkisia oikeudenkäynnin jälkeen.

Todistajan vakuutus: Minä N. N. lupaan ja vakuutan kunnian ja omantuntoni kautta, että minä todistan ja kerron kaiken totuuden tässä asiassa siitä mitään salaamatta tai siihen mitään lisäämättä taikka sitä muuttamatta.

Päätöksestä valittaminen

Jos asianomistaja, tuomittu tai syyttäjä ovat tyytymättömiä käräjäoikeuden tuomioon, he voivat valittaa siitä hovioikeuteen. Jos osapuolet eivät valita tuomiosta, se jää pysyväksi, eli tuomio on lainvoimainen. Tyytymättömyydestä tuomioon on ilmoitettava seitsemän vuorokauden sisällä tuomion antamispäivästä, eli viimeistään seuraavan viikon vastaavana viikonpäivänä virka-aikana. Määräaika valituksen tekemiselle on 30 vuorokautta tuomion julistamisesta tai antamisesta. Myös valittajan vastapuoli voi valittaa käräjäoikeuden tuomiosta, vaikka ei alun perin olisi ilmoittanutkaan tyytymättömyyttään. Tällöin puhutaan vastavalituksesta. Vastavalitus on tehtävä kahden viikon kuluessa alkuperäisen valittajan valitusajan päättymisestä. Osapuolet voivat tarkistaa käräjäoikeuden muutoksenhakukansliasta seitsemän päivän kuluttua tuomion antamisesta, ovatko muut asianosaiset ilmoittaneet tyytymättömyydestään.

Lievimmissä rikoksissa osapuolten on haettava hovioikeudelta ensin jatkokäsittelylupa. Käytännössä jatkokäsittelyluvan saaminen uhrin tai syyttäjän toimesta voi olla epävarmaa, mikäli syytettyä ei ole tuomittu useamman kuukauden ehdolliseen tai ehdottomaan vankeusrangaistukseen.

Valituskirjelmässä valittaja ilmoittaa, millä perusteella hän on tyytymätön tuomioon ja miten hän haluaa sitä muutettavan. On tavallista, että asia käsitellään hovioikeudessa noin vuoden kuluttua käräjäoikeuden tuomiosta. Jos sinun kuulemisesi on käräjäoikeudessa tallennettu videolle, sinun ei tarvitse pääsääntöisesti mennä enää uudelleen kuultavaksi hovioikeuteen. Se toistaa käsittelyjärjestykseltään samaa kaavaa kuin käräjäoikeuden istunto. Hovioikeudessa ei ole lautamiehiä eli maallikkotuomareita. Asian ratkaisevat vain lainoppineet tuomarit. Tuomio annetaan yleensä hovioikeuden kansliasta kirjallisena erikseen ilmoitettuna ajankohtana.

Hovioikeuden ratkaisuun voivat osapuolet vielä hakea muutosta korkeimmasta oikeudesta, mikäli korkein oikeus myöntää valitusluvan. Valitusluvan saa harvoin. Korkein oikeus on niin sanottu ennakkopäätöstuomioistuin, joka käsittelee lähinnä sellaisia asioita, joihin laki ei anna selvää vastausta. Korkeimman oikeuden päätöksistä muodostuu oikeusohjeita, joiden perusteella vastaavanlaisia asioita ratkaistaan alemmissa oikeusasteissa.

Vahingonkorvaus-vaatimukset

Rikoksen tekijä on velvollinen korvaamaan aiheuttamansa vahingot. Mikäli pyydät syyttäjää ajamaan vahingonkorvausvaatimuksiasi oikeudenkäynnissä, sinun on esitettävä vahingonkorvausvaatimuksesi alustavasti poliisin esitutkinnassa. Usein väkivaltarikoksiin liittyy niin sanottuja aineettomien vahinkojen korvausvaatimuksia, kuten kipu ja särky. Niitä on vaikeaa kenenkään muun perustella, joten on tavallista, että syyttäjä ei aja vahingonkorvausvaatimuksiasi, vaan sinun on oltava itse paikalla kertomassa niistä.

Vahingonkorvausvaatimukset on esitettävä vähintään alustavasti poliisin esitutkinnassa ja viimeistään perusteltuina ja eriteltyinä tuomioistuimelle ennen oikeudenkäyntiä.

Perustellut ja eritellyt korvausvaatimukset tulee toimittaa tuomioistuimelle ennen oikeudenkäyntiä kirjallisesti. Viimeistään ne on esitettävä oikeudenkäynnissä.

Vahingonkorvauksia voi vaatia rikoksen tekijältä korkoineen. On tärkeää, että olet säilyttänyt kaikki kuitit kuluistasi. Kulujen perusteleminen kuitein on yksinkertaisempaa. Myös asiantuntijan arvio pahoinpitelyn yhteydessä vahingoittuneiden henkilökohtaisten tavaroiden (esimerkiksi matkapuhelin tai silmälasit) rahallisesta arvosta on hyvä todiste vahingon suuruudesta. Jos et hanki avustajaa oikeudenkäyntiin, kannattaa silti varmistaa oikeus vahingonkorvauksiin asiantuntijalta, esimerkiksi Rikosuhripäivystyksen maksuttomasta Juristin puhelinneuvonnasta.

Mahdollisuudet saada korvauksia vaihtelevat, joten ne on selvitettävä tapauskohtaisesti. Ensisijaisesti korvauksista on vastuussa rikoksen tekijä. Tuomiossa voidaan vahvistaa rikoksentekijän korvausvelvollisuus, jolloin korvaus on sellaisenaan ulosottokelpoinen. Korvauksia voi saada myös muun muassa Valtiokonttorista, vakuutusyhtiöstä tai Kelasta.

Vahingonkorvauksien maksamisesta voidaan sopia rikoksen tekijän kanssa myös vapaaehtoisessa sovittelussa tai oikeudenkäynnin jälkeen tai korvauksen perimisen voi antaa ulosottomiehen hoidettavaksi. Ulosottohakemus tehdään pääsääntöisesti sähköisesti rikoksesta tuomitun asuin- tai kotipaikan ulosottomiehelle (**asiointi.oikeus.fi/ulosotto**). Ulosottohakemus on uudistettava määräajoin. Tarkempia tietoja saat oman alueesi ulosottolaitoksesta.

Tavallisimpia vahingonkorvausvaatimusten perusteita väkivaltarikoksissa ovat:

- vammojen ja sairauden hoitokulut sekä psyykkisestä hoidosta aiheutuneet kulut
- fyysinen kipu ja särky
- muu tilapäinen haitta (esimerkiksi psyykkinen haitta ja fyysiset vammat)
- henkinen kärsimys
- pysyvä fyysinen haitta (esimerkiksi kosmeettinen haitta tai invaliditeetti)
- esinevahingot (esimerkiksi silmälasien tai vaatteiden rikkoutuminen)
- työansion menetys työkyvyttömyyden ajalta
- matkakulut
- vakuutusten omavastuuosuudet
- oikeudenkäyntikulut
- kuolemantapauksissa muun muassa hautauskulut ja elatuksen menetys

Valtion varoista maksettavat korvaukset

Väkivaltarikoksissa on tavallista, että korvauksia haetaan suoraan Valtiokonttorista, vaikka niitä ei ole yritetty ensin periä rikoksesta tuomitulta. Pääsääntöisesti voit saada korvausta vain, kun olet tehnyt rikoksesta rikosilmoituksen ja olet vaatinut korvauksia rikoksentekijältä oikeudessa.

Jos rikosasia on jäänyt selvittämättä, tekijää ei ole saatu kiinni tai asiaa ei ole muusta syystä käsitelty oikeudessa (esimerkiksi rikoksentekijä on tekohetkellä alle 15-vuotias), voit hakea korvauksia Valtiokonttorista ilman tuomioistuimen päätöstä. Jos vahingonkorvauksista on sovittu rikos- ja riita-asioiden sovittelutoiminnassa, eikä korvausvelvollinen maksakaan niitä, voi korvauksia hakea Valtiokonttorista (sivu 46). Tässä tilanteessa sinun on toimitettava Valtiokonttorille enemmän selvitystä hakemuksen liitteenä, kuten poliisille tehty rikosilmoitus, lääkärinlausunnot ja kuitit kuluista.

Valtiokonttori voi maksaa rikosvahinkolain mukaisia korvauksia pääasiassa henkeen ja terveyteen sekä vapauteen kohdistuvissa rikoksissa. Oikeusrekisterikeskus perii sinulle maksetut korvaukset aikanaan rikokseen tuomitulta. Valtiokonttori voi poiketa tuomioistuimen ratkaisuista tietyissä tapauksissa ja korvauksilla on enimmäismäärät.

Oikeus valtion varoista maksettavaan korvaukseen on toissijainen. Siitä vähennetään korvaus, jonka olet saanut tai tulet saamaan muun lain tai vakuutuksen nojalla. Siitä vähennetään myös korvaus, jonka rikoksen tekijä on jo maksanut sinulle.

Hakemuslomakkeen voi täyttää sähköisesti Valtiokonttorin verkkosivulta (**valtiokonttori.fi**). Mikäli ei ole mahdollista täyttää hakemusta sähköisesti, kannattaa olla yhteydessä Valtiokonttorin asiakaspalveluun osoitteeseen **rikosvahingot@valtiokonttori.fi** Hakemukseen liitetään tuomioistuimen tuomio. Mikäli sitä ei ole, liitetään poliisin esitutkintapöytäkirja tai muu luotettava selvitys tapahtumien kulusta ja vahinkojen suuruudesta sekä lääkärintodistukset ja kuitit. Jos sinulla on oikeudenkäyntiavustaja, voit pyytää häntä täyttämään Valtiokonttorin hakemuksen tai voit pyytää apua Rikosuhripäivystyksestä.

Valtiokonttori ei maksa korkoja tai enempää korvauksia kuin oikeus on määrännyt, ellei kysymyksessä ole vasta tuomion jälkeen tietoon tullut kulu tai vahinko. Esimerkiksi pysyvä haitta voi olla arvioitavissa vasta tuomion jälkeen. Kun asia on käsitelty tuomioistuimessa, sinulla on kolme vuotta aikaa korvauksen hakemiseen oikeuden lainvoimaisesta päätöksestä lukien. Mikäli asiaa ei ole käsitelty tuomioistuimessa, korvausta on haettava kymmenen vuoden kuluessa rikoksentekopäivästä lukien.

Valtiokonttorin käsittelyajat ovat noin kuudesta kahdeksaan kuukautta. Valtiokonttorista myönnettyyn korvaukseen tehdään perusvähennys, joka vuonna 2024 tapahtuneiden rikosten osalta on 260 euroa. Perusvähennyksen määrä riippuu rikoksentekovuodesta ja määrää tarkistetaan kolmen vuoden välein. Mikäli Valtiokonttori ei ole maksanut kaikkia tuomioistuimen määräämiä korvauksia tai et ole saanut korvausta muualta, voit laittaa loppusumman ulosoton kautta perittäväksi rikoksentekijältä. Jos olet tyytymätön Valtiokonttorin korvauspäätökseen, voit valittaa siitä vakuutusoikeuteen.

Korvauksia maksetaan pääasiassa henkilövahingoista,
joita ovat pääasiassa:

- Kipu ja särky sekä muu tilapäinen haitta
- Pysyvä haitta (myös kosmeettinen haitta)
- Kärsimys
  - Pääasiassa vapauteen kohdistuneet rikokset, henkirikoksien yritykset, törkeät pahoinpitelyt tai niiden yritykset ja seksuaalirikokset
- Tarpeelliset sairaanhoitokulut ja muut vahingosta aiheutuneet tarpeelliset kulut
  - Sairaanhoitoon välittömästi liittyvä lääkinnällinen kuntoutus
- Ansionmenetys työkyvyttömyysajalta sekä työnantajalle tämän maksama palkka
- Henkilövahingon tai hoitotoimien yhteydessä vahingoittuneet vaatteet ja tavanomaiset käyttöesineet, kuten silmälasit, hammasproteesit, rannekello ja matkapuhelin
- Oikeudenkäyntikulut kohtuulliseen määrään asti
- Korvauksen hakemuskulut (oikeusavun ja uhrin oikeudenkäyntiavustajan määräyksen saaneille)
- Erityisen läheisen henkilön korvaukset (esimerkiksi alaikäisten vanhemmat, puoliso, avopuoliso tai muu vastaavassa asemassa oleva henkilö)
  - Vahingon kärsineen hoidosta aiheutuneet tarpeelliset kulut ja ansionmenetys työstä poissaolon ajalta
  - Korvausta voidaan maksaa myös oikeudenkäynti- ja hakemuskuluista

Kuolemantapauksen johdosta voidaan korvata:

- Hautauskulut kohtuulliseen määrään
  - Arkku, hautapaikka, hautakivi, muistotilaisuus, kuolinilmoitus
- Hautaamiseen liittyvät kohtuulliset kustannukset
  - Surmansa saaneen vanhemmille, lapsille, aviopuolisolle sekä muulle näihin rinnastettavalle erityisen läheiselle henkilölle
  - Matkakulut, kukkalaitteet, suruvaatteet
- Elatuksen menetys
  - Elatukseen tai elatusapuun oikeutetuille henkilöille tai muuten surmansa saaneen elatuksen varassa olleelle henkilölle

- Läheisen henkilövahinko
  - Surmansa saaneen vanhemmille, lapsille, aviopuolisolle sekä muulle heihin rinnastettavalle surmansa saaneen erityisen läheiselle henkilölle
  - Tarpeelliset sairaanhoitokustannukset ja muut tarpeelliset kulut
  - Sairaanhoitoon välittömästi liittyvä lääkinnällinen kuntoutus
  - Ansionmenetys
- Oikeudenkäynti- ja hakemuskulut

Valtiokonttori voi korvata ulkomailla tapahtuneita rikosvahinkoja tietyin edellytyksin:

- Korvausta voidaan suorittaa vain henkilövahingosta ja kärsimyksestä.
- Rikoksen uhrin kotipaikka rikoksen tekohetkellä on Suomessa ja uhrin oleskelu ulkomailla on johtunut opiskelusta, työstä tai näihin verrattavista syistä.
- Lisäksi harkinnan mukaan, korvausta voi saada, kun otetaan huomioon rikoksen läheinen yhteys Suomeen, rikoksen tekijän ja uhrin välisen suhteen läheisyys, vahingon laatu sekä vahinkoa kärsineen mahdollisuus saada korvausta muualta.

Jos Suomessa asuva henkilö on joutunut väkivaltarikoksen uhriksi toisessa EU:n jäsenvaltiossa, hän voi jättää korvaushakemuksen oman asuinvaltionsa viranomaiselle (Suomessa Valtiokonttoriin) suomeksi tai ruotsiksi. Käännöskuluista, neuvonnasta ja hakemuksen lähettämisestä eteenpäin huolehtii Valtiokonttori. Korvaus myönnetään tekopaikkavaltion rikosvahinkojen korvaamisesta annetun lainsäädännön perusteella ja sen maksaa sen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen, jonka alueella rikos on tehty.

Lähestymiskielto

Jos pelkäät turvallisuutesi puolesta, voit hakea itsesi ja/tai lastesi suojaksi lähestymiskieltoa sille, joka sinua uhkaa. Lähestymiskielto tarkoittaa, että henkesi, terveytesi, vapautesi tai rauhasi suojaamiseksi tai häirinnän estämiseksi voidaan toista kieltää ottamasta sinuun yhteyttä tai lähestymästä millään tavalla.

Lähestymiskieltoa voi pyytää kuka tahansa, joka perustellusti tuntee itsensä toisen uhkaamaksi tai häiritsemäksi. Lähestymiskiellolla pyritään turvaamaan suojattavan arkea lähitulevaisuudessa, ei hakemaan rangaistusta jo tapahtuneista rikoksista. Niistä tulee tehdä erikseen rikosilmoitus, joka voidaan käsitellä rikosasiana ja josta voidaan langettaa asiaan kuuluva rangaistus. Tyypillisiä tapauksia, joissa lähestymiskieltoa haetaan, ovat entisen puolison tai asuinkumppanin uhkailu tai häirintä sekä tilanteet, joissa aikuinen lapsi pyrkii kiristämään iäkkäältä vanhemmaltaan rahaa tai pahoinpitelee häntä.

Lähestymiskielto voidaan määrätä myös, kun kiellolla suojattava ja kieltoon määrättävä henkilö asuvat samassa asunnossa. Myös syyttäjä, poliisi ja sosiaaliviranomainen voi hakea kiellon määräämistä, jos suojattava ei jostain syystä pysty sitä itse tekemään.

Lähestymiskiellon hakeminen

Lähestymiskieltoa haetaan pääsääntöisesti käräjäoikeudelta. Mikäli asia käsitellään oikeudenkäynnissä, se tulee tavallisesti käsittelyyn muutamien viikkojen kuluessa.

Tarvittaessa poliisi voi määrätä myös väliaikaisen ja heti voimaan astuvan lähestymiskiellon. Tällöin lähestymiskieltomääräys menee viipymättä käräjäoikeuden tutkittavaksi. Poliisi määrää väliaikaisen lähestymiskiellon lähinnä vain akuuteissa tapauksissa ja tyypillisesti silloin, kun lähestymiskieltoon määrättävä on poliisin kiinniottamana. Tällöinkin lähestymiskieltoasia on käsiteltävä vielä käräjäoikeudessa. Väliaikainen kieltomääräys on voimassa sen ajan, kunnes käräjäoikeus käsittelee asian.

On tärkeää, että kirjaat tapahtumat muistiin välittömästi ja keräät lähestymiskieltohakemuksesi tueksi kaikki mahdolliset todisteet sekä todistajien yhteystiedot. Mahdolliseen väkivaltaan, häirintään, uhkauksiin tai vapauteen kohdistuviin rikoksiin liittyvä rikosilmoitus tukee myös lähestymiskiellon hakemista. Rikoksen ei kuitenkaan tarvitse olla vielä tapahtunut, jotta lähestymiskieltoa voi hakea. Pelkkä perusteltu syy olettaa, että saatat joutua edellä mainittujen rikosten uhriksi, riittää. Perheen sisäisen lähestymiskiellon määräämisen kynnys on kuitenkin tätä korkeampi.

Hyviä kirjallisia todisteita ovat:

- mahdolliset rikosilmoitukset
- lääkärintodistukset
- kopiot sairauskertomuksesta
- sosiaaliviranomaisen kirjaukset
- turvakodin kirjaukset
- kirjeet, sähköposti-, teksti- tai muut viestit
- kirjaamasi vastaanotetut puhelut ja soittoyritykset: puheluiden lukumäärät, ajankohdat ja sisällöt

Hakemuksen löydät verkkosivuilta **oikeus.fi**

Lähestymiskieltoasian käsittelyssä on merkitystä sillä, miten huolellisesti olet hakemuksesi tehnyt. Voit pyytää oikeudenkäyntiavustajaltasi tai Rikosuhripäivystyksestä apua hakemuksen tekemiseen.

Mikäli et käytä hakemuksen täyttämiseen asiantuntija-apua, voit tarkistaa, että hakemuksessa on kaikki tarvittava tieto vastaamalla alla oleviin kysymyksiin:

- Mitä on tapahtunut? Kuvaile kokonaisuus.
- Kenen taholta koet uhkaa tai häirintää?
- Minkälaisen uhan tai häirinnän kohteeksi olet joutunut?
  - Onko ollut väkivaltaa? Kuvaile millaista se on ollut.
  - Onko yhteydenottoja puhelimitse, sähköpostilla, viesteillä?
  - Millaisia yhteydenottojen sisällöt ovat olleet?
  - Oletko säästänyt viestejä?

- Seurataanko sinua?
  - Kuinka usein? Missä? Milloin?
- Kauanko tilanne on jatkunut?
- Kuinka usein häirintää, seuraamista tai väkivaltaa on tapahtunut?
  - Noin 5 kertaa, kymmeniä kertoja, satoja…?
  - Kuinka tiiviisti toistuu? Päivittäin, viikoittain, kuukausittain?
- Oletko tehnyt rikosilmoituksen tai muuten ottanut yhteyttä viranomaisiin asian vuoksi?
  - Oletko joutunut hälyttämään poliisin tilanteisiin?
- Oletko käynyt lääkärissä?
  - Onko sinulla lääkärintodistusta tai mahdollisuutta saada sitä tarvittaessa?
- Oletko tehnyt muita toimia saadaksesi häirinnän tai uhkaamisen loppumaan?
- Onko joku nähnyt tilanteita, joihin viittaat?
- Ovatko esimerkiksi naapurisi kuulleet tai nähneet väkivaltatilanteita tai uhkauksia?
- Ovatko mahdolliset lapsesi olleet mukana tilanteissa?
- Mikä on käsityksesi häirinnän jatkumisesta tai rikoksen uhasta vastaisuudessa?
- Pelkäätkö?
  - Mitä pelkäät tapahtuvan, mikäli lähestymiskieltoa ei määrätä?
  - Miten asia vaikuttaa normaaliin elämään? Voitko liikkua normaalisti? Voitko olla työ- tai opiskelupaikalla, harrastuksissa, lasten koulussa tai päivähoitopaikalla?
  - Miten asia vaikuttaa hyvinvointiisi? Nukutko? Syötkö? Pystytkö keskittymään?
- Jos haet laajennettua lähestymiskieltoa, kerro missä paikoissa tunnet olosi turvattomaksi?
  - Pohdi ainakin näitä: koti, loma-asunto, työ- tai opiskelupaikka, lasten koulu tai päivähoitopaikka, harrastuspaikat, lähialueen palvelut, läheisen ystävän tai sukulaisten koti?
- Haetko suojaa itsellesi vai myös mahdollisesti alaikäisille lapsillesi?

Lähestymiskiellon sisältö

Lähestymiskieltoa voi hakea perusmuotoisena, laajennettuna tai perheen sisäisenä.

- Perusmuotoiseen lähestymiskieltoon määrätty henkilö ei saa tavata suojattavaa henkilöä eikä muutenkaan ottaa häneen yhteyttä tai yrittää sitä. Suojattavaa henkilöä ei saa myöskään seurata tai tarkkailla.
- Laajennettu lähestymiskielto tarkoittaa myös kieltoa oleskella tietyllä alueella, esimerkiksi suojattavan henkilön vakituisen asunnon, loma-asunnon, työpaikan tai muun oikeuden ratkaisussa erikseen määrätyn paikan läheisyydessä. Huomioi, että jos olet muuttanut salaiseen osoitteeseen, laajennettu lähestymiskieltomääräys antaa kieltoon määrättävälle viitteitä asuinpaikastasi. Tällöin voi olla parempi hakea perusmuotoista lähestymiskieltoa.
- Teknisesti valvottu lähestymiskielto voi vakavissa uhkatilanteissa tehostaa laajennettua lähestymiskieltoa. Se voidaan määrätä pidättämiseen oikeutetun virkamiehen vaatimuksesta, mikäli on tarpeen torjua henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvia rikoksia. Teknisesti valvottu lähestymiskielto ei siis koske rauhaan tai häirintään koskevien rikosten torjumista. Käytännössä kieltoon määrätylle asennetaan tekninen valvontapanta ja hänen tulee pitää mukanaan paikannuspuhelinta, jonka perusteella Rikosseuraamuslaitos valvoo kiellon noudattamista. Myös kiellolla suojattava voi saada erillisen hälyttimen, mikä reagoi, jos kieltoon määrätty liikkuu kielletyllä alueella.
- Perheen sisäistä lähestymiskieltoa voi hakea silloin, jos asutte samassa taloudessa. Kieltoon määrätyn henkilön on poistuttava yhteisestä asunnosta eikä hän saa palata sinne. Hän ei myöskään saa tavata eikä muutoin ottaa yhteyttä henkilöön, jota kiellolla suojataan. Kiellettyä on myös suojattavan henkilön seuraaminen ja tarkkailu. Myös perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä laajennettuna koskemaan oleskelua tietyssä muussa paikassa, esimerkiksi yhteisen asunnon läheisyydessä.
  - Perheen sisäisellä lähestymiskiellolla ei puututa osapuolten taloudellisiin velvollisuuksiin (esimerkiksi vuokran maksuun), asunnon omistus- tai vuokrasuhteisiin eikä koti-irtaimiston jakoon. Kiellon määräämisellä ei myöskään ole oikeudellisia vaikutuksia yhteisten lasten huoltoon, tapaamisoikeuteen eikä elatukseen. Lasten tapaamisten järjestämisestä tulee sopia erikseen.
  - Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä ainoastaan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvan rikoksen tai sen uhan torjumiseksi,

ei sen sijaan silloin, jos kyse on rauhaan kohdistuvasta rikoksesta tai häirinnästä.
- Koska velvoite poistua omasta kodista merkitsee voimakkaampaa puuttumista henkilön oikeuksiin kuin tavallinen lähestymiskielto, perheen sisäisen lähestymiskiellon määräämisessä edellytetään korkeampaa todennäköisyyttä siitä, että ilman lähestymiskiellon määräämistä, kieltoon määrättävä syyllistyisi edellä mainittuihin rikoksiin.

Kiellolla ei estetä asiallisista syistä tapahtuvaa yhteydenottoa, joka on ilmeisen tarpeellinen. Yhteydenotto on kiellosta huolimatta sallittu esimerkiksi yhteisen lapsen äkillisesti sairastuessa. Ennakoitavissa olevat tilanteet tulee ottaa huomioon jo lähestymiskieltoa koskevassa päätöksessä, esimerkiksi lapsen tapaamiseen ja omaisuuden ositukseen liittyvät kohtaamiset.

Lähestymiskiellon kesto

Lähestymiskielto on voimassa käräjäoikeuden määräämän ajan, kuitenkin enintään vuoden. Teknisesti valvottu lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kuudeksi kuukaudeksi. Perheen sisäinen lähestymiskielto voidaan määrätä enintään kolmeksi kuukaudeksi. Voimassaolo harkitaan tapauskohtaisesti.

Tarvittaessa kieltoa voidaan jatkaa hakemalla uudistamista käräjäoikeudesta ja tarvittaessa jo ennen edellisen kiellon päättymistä. Perusmuotoinen ja laajennettu kielto voidaan uudistaa enintään kahdeksi vuodeksi. Perheen sisäinen lähestymiskielto ja teknisesti valvottu lähestymiskielto voidaan uudistaa enintään kolmeksi kuukaudeksi.

Lähestymiskieltoasia käräjäoikeudessa

Lähestymiskieltohakemus käsitellään käräjäoikeudessa kiireellisenä. Asia käsitellään rikosasian tavoin oikeudenkäynnissä, jossa käydään läpi asiassa esitetty selvitys sekä kuullaan molempia osapuolia ja todistajia. Syyttäjä ei ole läsnä näissä oikeudenkäynneissä, mikä tarkoittaa, että sinulta odotetaan enemmän aktiivisuutta asian esittelyssä kuin rikosoikeudenkäynnissä.

Kiellon määräämisen perusteina ovat olosuhteet, oma uhkakokemus sekä mahdolliset kirjalliset todisteet ja todistajien kertomukset. Painavana perusteena voidaan pitää tapahtunutta väkivallantekoa, mutta se ei ole edellytys kiellolle. Myös henkilön häiritseminen tai uhkailu esimerkiksi kotipiirissä, työpaikalla tai julkisilla paikoilla voi olla riittävä peruste lähestymiskiellon määräämiselle. Käräjäoikeus voi ratkaista lähestymiskieltoasian, vaikka kieltoon vaadittu kieltäytyy tulemasta oikeuteen. Sinun kiellon hakijana on oltava paikalla.

Lähestymiskielto tulee voimaan heti, kun se on määrätty, riippumatta siitä, valitetaanko siitä hovioikeuteen. Kiellon rikkomisesta ei kuitenkaan voida rangaista, ennen kuin viranomaiset ovat saaneet ilmoitettua siitä lähestymiskieltoon määrätylle. Huomioithan, että myöskään kiellolla suojattavan ei pidä ottaa yhteyttä kieltoon määrättyyn. Jos lähestymiskielto osoittautuu myöhemmin tarpeettomaksi, sen kumoamista pyydetään käräjäoikeudelta. Asianosaiset eivät voi keskenään sopia kiellon päättymisestä.

Mitä lähestymiskiellon hakeminen maksaa

Lähestymiskiellon hakemisesta ei peritä oikeudenkäyntimaksua. Käräjäoikeus voi määrätä oikeudenkäyntiavustajan lähestymiskiellon hakijalle tai sille, jota kiellolla on tarkoitus suojata, jos perusteena on epäily suojattavan henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuneesta rikoksesta ja avustajan määräämistä on pidettävä perusteltuna ottaen huomioon epäillyn rikoksen vakavuus, kiellolla suojattavan henkilökohtaiset olosuhteet ja muut seikat. Tällaisen avustajan palkkio maksetaan valtion varoista.

Mikäli lähestymiskieltoa haetaan häirintään perustuen, hakija vastaa itse mahdollisen oikeudenkäyntiavustajansa kuluista. Tällöin voi selvittää mahdollisuutta julkiseen oikeusapuun, jonka saamiseen vaikuttaa hakijan tulot ja varallisuus, sekä asian luonne. Oikeusturvavakuutukset eivät yleensä kata lähestymiskieltoasioiden kustannuksia.

Lähestymiskiellon hakemisesta ei kannata luopua, vaikka sinulla ei olisikaan mahdollisuutta käyttää oikeudenkäyntiavustajan palveluja. Huolellisesti tehty hakemus voi hyvin riittää ja käytännössä lähestymiskieltoasiat käsitellään käräjäoikeudessa niin perusteellisesti, että voit selviytyä ilman avustajaa. Rikosuhripäivystys auttaa sinua maksuttomasti lähestymiskieltohakemuksen laatimisessa ja voit pyytää myös tukihenkilöä mukaan oikeudenkäyntiin.

Lähestymiskiellon rikkominen

Kaikki käräjäoikeuden määräämät lähestymiskiellot merkitään erityiseen poliisin henkilörekisteriin. Jos uhkailu, häirintä tai muu sellainen jatkuu kiellon määräämisen jälkeen, ilmoita tapahtuneesta heti poliisille. Voidakseen toimia poliisin ei tarvitse odottaa, että uhkaaja esimerkiksi ryhtyy väkivaltaiseksi. Riittää, että hän lähestyy kiellolla suojattua. Jos joudut hälyttämään poliisin välittömästi paikalle, on tärkeää, että mainitset määrätystä lähestymiskiellosta. Lähestymiskiellon rikkominen voi jo sellaisenaan toimia perusteena kiinniottamiselle.

Lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan rangaista sakolla tai enintään yhdellä vuodella vankeutta. Lähestymiskiellon rikkomisesta voidaan tuomita myös kieltoon määrätty henkilö, joka rikkoo teknisesti valvottua lähestymiskieltoa koskevassa ratkaisussa määrättyjä velvollisuuksiaan ja siten estää teknisen valvonnan käyttöönottamisen tai toteutumisen.

Kiellon rikkominen on virallisen syytteen alainen rikos, jolloin syyttäjällä on oikeus viedä asia oikeuteen. Lähestymiskiellon rikkomista koskeva rikosasia on käsiteltävä kiireellisenä, jollei rikkomista ole pidettävä kokonaisuutena arvioiden vähäisenä. Käytännössä se tarkoittaa, että poliisin tekemä esitutkinta ja syyttäjän syyteharkinta on suoritettava kiireellisesti, jotta asia käsitellään tarvittaessa tavallista nopeammin myös käräjäoikeudessa.

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu on maksutonta, puolueetonta, vapaaehtoisuuteen ja vaitiolovelvollisuuteen perustuvaa palvelua, jota on saatavilla koko Suomessa.

Sovittelu tarjoaa mahdollisuuden rikosten ja riitojen aiheuttamien ristiriitatilanteiden selvittämiseksi ja ratkaisemiseksi. Se on perinteiselle tuomioistuinkäsittelylle vaihtoehtoinen tai sen kanssa rinnakkainen tapa käsitellä rikosasiaa. Lähtökohtana on yhteinen tapaaminen, jossa osapuolten lisäksi on mukana 1–2 vapaaehtoista sovittelijaa. Tapaamisessa pyritään rakentavalla keskustelulla selvittämään tapahtunut sekä sopimaan mahdollisten vahinkojen korvaamisesta. Mikäli osapuolet pääsevät yhteisymmärrykseen, asiasta laaditaan kirjallinen sopimus, jonka he allekirjoittavat.

Sovittelutoimisto toimittaa sopimuksen poliisille tai syyttäjälle tiedoksi. Asianomistajarikoksissa, jotka ovat yleensä lieviä rikoksia, asiaa ei käsitellä enää oikeudessa, mikäli uhri luopuu rangaistusvaatimuksestaan, eikä yleinen etu syyttäjän näkemyksen mukaan muuta vaadi. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa, joita väkivaltarikokset useimmiten ovat, lopullinen harkintavalta syytteen nostamisesta on syyttäjällä. Sovinnon syntyessä oikeudenkäynti saatetaan välttää kokonaan.

Sovitteluun osallistuminen edellyttää osapuolten henkilökohtaista ja vapaaehtoista suostumusta. Alaikäisten sovitteluun vaaditaan hänen oman suostumuksensa ohella myös huoltajan, edunvalvojan tai muun laillisen edustajan suostumus.

Sovittelussa voidaan käsitellä myös väkivaltarikoksia. Se on hyvä mahdollisuus käydä tapahtumat läpi ja saada niille hyvitys. Se voi myös helpottaa mahdollista pelkoa rikoksesta epäiltyä kohtaan. Yleisimmin sovittelua ehdottavat syyttäjä tai poliisi. Myös asianosaiset voivat itse tehdä aloitteen niissä rikosasioissa, joissa sovittelu on lain mukaan mahdollista. Lue lisää THL:n sivuilla osoitteessa **thl.fi/sovittelu**.

Sovittelun onnistumisen edellytyksenä on, että rikoksesta epäilty vahvistaa tapahtumat, ottaa vastuun teostaan ja sovittelu on kaikin puolin uhrin edun mukaista.

Sovittelun onnistumisen edellytyksenä on, että rikoksesta epäilty vahvistaa tapahtumat oleellisilta osin, ottaa vastuun teostaan ja sovittelu on kaikin puolin uhrin edun mukaista. Mikäli rikoksesta epäilty kiistää tapahtuneen tai muuten ei ole valmis ottamaan vastuuta teosta, sovitteluun osallistumista kannattaa harkita tarkoin. Osallistuminen sovitteluun on aina vapaaehtoista ja sen voi peruuttaa tai keskeyttää milloin tahansa. Uhrin ei koskaan pidä suostua sovitteluun painostettuna. Painostettuna laadittu sopimus ei ole pätevä.

Mikäli harkitset sovitteluun osallistumista, sinun kannattaa varmistaa oikeusturvasi ennen sovitteluun suostumista tai mahdollisen sopimuksen allekirjoittamista. Näitä asioita ovat muun muassa vahingonkorvausten laatu ja määrä, niiden saamisen varmistaminen ja rangaistusvaatimuksesta luopumisen merkitys. Näihin saat neuvoja sovittelutoimiston lisäksi Rikosuhripäivystyksestä.

Kun sovitaan vahingonkorvauksista, ne tulee eritellä sopimukseen samalla tavalla kuin tuomioistuinkin edellyttää. Sopimuksessa sovittua vahingonkorvausten suorittamista seurataan. Mikäli et saa sovittua suoritusta ajallaan, ole yhteydessä välittömästi sovittelutoimistoon. He voivat olla yhteydessä korvausvelvolliseen. Mikäli korvausta ei edelleenkään suoriteta, henkeen, terveyteen tai vapauteen kohdistuvien rikosten osalta voidaan asianmukaisesti laadittuun sopimukseen perustuneita vahingonkorvauksia hakea myös Valtiokonttorista. Valtiokonttoria eivät sido sopimuksessa sovitut korvaussummat. Päätökset perustuvat rikosvahinkolakiin ja vakiintuneeseen korvauskäytäntöön.

Itse sovitteluistunnoissa ei yleensä ole asianajajia tai muita lakimiehiä paikalla, mutta voit pyytää tukihenkilön mukaasi sovittelutapaamiseen. Maksuttomia tehtävään koulutettuja tukihenkilöitä voi kysyä Rikosuhripäivystyksestä. Siitä on sovittava vielä erikseen sovittelutoimiston kanssa. Tukipalveluissa sinua voidaan tukea niin sovitteluun valmistautumisessa kuin itse sovittelutapaamisessa. Sovittelu ja uhrien tukipalvelut eivät ole toisiaan pois sulkevia – päinvastoin ne ovat rinnakkaisia palveluja, jotka voivat auttaa sinua selviytymään rikoskokemuksesta.

Väkivaltarikoksen psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia

Rikoksen kaikkiin seurauksiin ei voi varautua etukäteen.

Rikos on yleensä aina yllätys, eikä sen kaikkiin seurauksiin voi varautua etukäteen. Fyysisten ja taloudellisten vahinkojen lisäksi väkivallan uhri kokee usein myös psyykkisiä ja sosiaalisia seurauksia. Rikokseen reagoiminen on normaalia. Ihmisen oma historia, elämäntilanne, voimavarat sekä tapa käsitellä tapahtunutta vaikuttavat reagointitapaan. Voimakkaita tunteita aiheuttaa myös ajatus, mitä olisi voinut tapahtua.

Joillekin ihmisille rikoskokemus aiheuttaa pientä harmia, toisille se on hyvin järkyttävä traumaattiseen kriisiin johtava kokemus. Turvattomuuden, pelon ja ahdistuksen tunteet ovat tavallisia. Ihminen joutuu yllättäen tilanteeseen, jonka hän ei uskonut tapahtuvan itselleen. Rikoskokemus voi tuntua epätodelliselta ja painajaismaiselta. Ahdistus vie kohtuuttomasti tilaa mielessä, aiheuttaen tuskaa ja arvottomuuden tunnetta. Uhri saattaa pelätä rikoksen tekijää. Pelko voi liittyä rikoksen toistumiseen tai ajatukseen kostosta. Rikoksentekijän kohtaaminen voi tuntua ylivoimaiselta. Peloistaan huolimatta uhri joutuu yleensä tapaamaan rikoksentekijän viimeistään oikeudenkäynnissä.

On tavallista, että uhri kokee syyllisyyttä tapahtuneesta.

Syyllisyys ja häpeä kietoutuvat toisiinsa. On hyvin tavallista, että uhri kokee syyllisyyttä tapahtuneesta ja uskoo itse aiheuttaneensa tai mahdollistaneensa rikoksen. Tavallisia ajatuksia voivat olla: ”Jos en olisi ärsyttänyt häntä…” ja ”Jos en olisi mennyt sinne… ”. Syyllisyyden tunne voi johtua siitä, että uhrilla on tarve saada tulevat tapahtumat nopeasti hallintaansa ja löytää selitys tapahtuneelle ja sitä kautta saavuttaa takaisin turvallisuudentunne – ”kun vain jatkossa en toimi samalla tavalla, en joudu samanlaiseen tilanteeseen uudelleen”.

Syyllisyyden tunteeseen liittyy myös epäily, että ympäristö syyllistää. Herkistyneessä tilassa esimerkiksi poliisin tai muiden auttajien kysymykset voidaan kokea syyllistävinä. Häpeäntunteet voivat estää uhria kertomasta tilanteestaan kenellekään. Häpeän tunnetta on vaikea itse hallita. Vaikka järjellä tietää, että tapahtunut ei ole omaa syytä, häpeä ei siitä huolimatta aina helpota.

Suojautuakseen näiltä tunteilta uhri saattaa käyttää puolustusmekanismeja. Kokemuksen kieltäminen on yksi esimerkki psyyken tavoista lievittää tuskaa. Ne auttavat tuskallisen todellisuuden kohtaamisessa asteittain, vähentäen uhrin uhan ja vaaran kokemista. Auttajan tehtävä on kärsivällisesti tukea uhria puhumaan ja etenemään selviytymisprosessissaan. On erittäin tärkeää ohjata uhri apuun, jossa hän voi läpikäydä näitä tunteitaan.

Uhrin kyky ajatella ja toimia järkevästi voi heikentyä.

Traumaattisesta kokemuksesta johtuen uhrin kyky ajatella ja toimia järkevästi voi heikentyä, jolloin annetun tiedon ymmärtäminen vaikeutuu. Toimintaohjeet saattavat unohtua tai ne muistetaan väärin. Käyttäytyminenkään ei ole aina oman edun mukaista. Esimerkiksi seksuaalisen väkivallan uhri saattaa käydä suihkussa välittömästi, vaikka olisi kuullut, että peseytymistä tulisi välttää ennen lääkärin tutkimusta. Myös rikokseen liittyvät muistikuvat voivat olla sekavia tai uhri ei muista tapahtuneesta juuri mitään. Järkyttävä tapahtuma saattaa lamaannuttaa toimintakyvyn lähes kokonaan. Keskittymiskyky tavallisiin arkisiin tehtäviin voi heikentyä, puhumattakaan vaativista opiskelu- tai työtehtävistä.

Rikoksen uhrilla voi olla myös masennusta, syömishäiriöitä tai itsetuhoista käyttäytymistä. Itsemurha-ajatukset ja -yritykset ovat mahdollisia, kuten myös päihteiden ja lääkkeiden väärinkäyttö. Ajatus tuskan helpottumisesta tulevaisuudessa ei aina tuo lohtua, sillä traumaattisen kokemuksen jälkeen ihmisellä ei välttämättä ole kykyä hahmottaa tulevaisuuttaan.

Uhri voi kokea itsensä voimattomaksi ja ulkopuoliseksi, jolloin normaalit, arkipäivään liittyvät keskustelut eivät jaksa kiinnostaa. Vihan, aggression, masennuksen ja ahdistuksen tunteet voivat vaihdella ja katkeruus tai kostonhalu saattaa ”myrkyttää mielen”. Uhrilla voi olla tarve eristäytyä tai puhua tapahtuneesta yhä uudelleen, mikä hämmentää sekä toisinaan myös väsyttää ja kyllästyttää läheisiä.

Läheisten hätä voi ilmetä lämpimästä tuen tarjoamisesta kiusalliseen uteliaisuuteen ja ylihuolehtimiseen. Läheinen voi myös kokea uhrin kohtaamisen vaikeana. Etääntyminen voi joissain tapauksissa tuntua helpommalta ratkaisulta kuin lähellä oleminen.

Psykososiaalinen tuki

Shokkivaiheessa, juuri rikoksen tapahduttua, uhri voi vaikuttaa erittäin rationaaliselta ja pärjäävältä.

Rikosasian selvittämisen lisäksi uhri hyötyy myös psykososiaalisesta tuesta. Uhri voi vaikuttaa päältäpäin tyyneltä ja rauhalliselta, vaikka pinnan alla on kaaos. Erityisesti shokkivaiheessa, juuri rikoksen tapahduttua, uhri voi vaikuttaa erittäin rationaaliselta ja pärjäävältä. Ulkopuolisen voi olla vaikea tunnistaa avun tarvetta. Uhri ei välttämättä itsekään tunnista avun tarvettaan. Shokkivaiheessa uhrin on myös vaikea ymmärtää ja muistaa mitä hänelle on tapahtunut tai mitä hänelle kerrotaan.

On tärkeää, että uhri saa kirjallista tietoa jatkoavusta sekä apua niiden hakemiseen. Auttajan näkemys rikoksen vakavuudesta tai uhrin voinnista ei saa vaikuttaa avun tarjoamiseen. Väkivallan uhrin on annettava itse määritellä avuntarpeensa laatu, määrä ja ajankohta. Uhri joutuu käsittelemään rikoskokemustaan yleensä vähintään vuoden, sen ajan jonka rikosprosessi useimmiten vähimmillään kestää.

On tärkeää ymmärtää, että kynnys avun hakemiselle voi olla korkea väkivaltaa kokeneelle. Uhrille on hyvä antaa rohkaisevaa palautetta väkivallasta kertomisesta. Itse väkivaltaa ei pidä hyväksyä, mutta auttajan tulee mahdollisimman pitkälle toimia autettavan ehdoilla. Rikoksen uhriksi joutunut tekee joskus sellaisia elämänvalintoja, jotka auttajan mielestä eivät ehkä ole hänen etunsa mukaisia. Esimerkiksi parisuhteessa väkivallan kohteeksi joutunut ei aina jätä väkivaltaista kumppaniaan. Auttajan tulee hyväksyä ja ymmärtää, että uhri tekee omat ratkaisunsa omasta näkökulmastaan parhaalla mahdollisella tavalla.

Ensimmäisellä kontaktilla on suuri vaikutus siihen, miten uhri suhtautuu jatkossa kokemaansa ja alkaa puhua siitä.

On tärkeää keskustella väkivallasta ja huolehtia, että uhri kokee tulevansa kuulluksi ja uskotuksi. Ensimmäisellä kontaktilla on suuri vaikutus siihen, miten uhri suhtautuu jatkossa kokemaansa ja alkaa puhua siitä. Jos uhria syyllistetään, hänen kokemustaan vähätellään, hänen kertomustaan ei uskota tai, jos uhri kokee auttajansa taholta arvostelua tai moralisointia valintojensa suhteen, hän saattaa sulkeutua ja luopua avun hakemisesta kokonaan. Tämä ei merkitse sitä, ettei auttaja voisi keskustella uhrin kanssa hänen valinnoistaan ja varmistaa, että uhri on tietoinen niiden mahdollisista epäedullisista vaikutuksista. Keskustelun luottamuksellinen sävy on ratkaiseva. Uhrilla tulee aina olla oikeus hienotunteiseen kohteluun riippumatta hänen käytöksestään.

Pelkoa ei voi selittää pois järkisyillä.

Auttajalla tulisi olla rohkeutta puhua rikoksen aiheuttamista tunteista. Pelossa eläminen kuluttaa uhrin voimavaroja, eikä sitä voi sivuuttaa uhrin kanssa käytävissä keskusteluissa. Sen kieltäminen tai vähätteleminen mitätöi uhrin kokemuksen. Pelkoa ei voi selittää pois järkisyillä. On hyvä kertoa realiteeteista, mutta esimerkiksi yleistäminen rikoksen tekijän koston harvinaisuudesta ei lohduta uhria – onhan myös harvinaista joutua rikoksen uhriksi. Pelosta puhuminen lievittää ahdistusta ja auttaa hallitsemaan sitä.

Uhria painostamatta on tärkeää kertoa uhrille, että kysymyksessä on rikos ja hänen etunsa mukaista olisi tehdä rikosilmoitus. Mitä nopeammin poliisi saa tiedon, sitä helpommin rikos on selvitettävissä ja uhrin turvallisuus jatkossa varmistettavissa. Uhri saattaa järkytyksen ja pelon vuoksi olla vastahakoinen kertomaan tilanteestaan kenellekään. Jos hänet ohjataan kriisiapuun tai muihin rikosuhripalveluihin, hän saattaa rauhoituttuaan ja rikosprosessista sekä tukipalveluista tietoa saatuaan, motivoitua myös rikosilmoituksen tekoon.

Rikosuhripäivystyksen palvelut

RIKU auttaa rikoksen uhreja tai läheisiä toimimaan oikeuksiensa mukaisesti ja tukee selviytymistä rikosprosessissa.

Rikosuhripäivystys (RIKU) tarjoaa käytännön neuvoja ja henkistä tukea rikoksen tai rikosyrityksen kohteeksi joutuneille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville. RIKU auttaa rikoksen uhreja tai läheisiä toimimaan oikeuksiensa mukaisesti ja tukee selviytymistä rikosprosessissa. RIKUssa osataan neuvoa laajasti rikosprosessiin liittyvistä asioista, kuten poliisin kanssa asioimisesta, lainopillisen avustajan hankkimisesta, vahingonkorvauksista ja niiden hakemisesta, oikeudenkäynnistä ja sen kuluista. Rikosuhripäivystyksen tehtävä on varmistaa, että asiakkaan oikeusturva toteutuu ja hän saa tukea henkiseen selviytymiseensä.

RIKUn toiminta perustuu ammatillisesti ohjattuun vapaaehtoistyöhön. Palveluja tuotetaan valtakunnallisina puhelin- ja verkkoauttamispalveluina sekä henkilökohtaisina palveluina yli 20 palvelupisteessä ympäri Suomea. Palvelut ovat maksuttomia.

RIKUn palveluita ovat:

- **Rikosuhripäivystys 116 006** tarjoaa keskusteluapua, tukea sekä käytännön neuvoja rikokseen liittyvissä asioissa. Päivystäjät kuuntelevat, keskustelevat ja ohjaavat tarvittaessa eteenpäin auttaviin tahoihin. Puhelimeen voi soittaa nimettömänä ja maksuttomasti.
- **Juristin puhelinneuvonta 0800 161 177** tarjoaa mahdollisuuden tarkistaa rikosasioihin perehtyneeltä juristilta lainmukaisia oikeuksia ja saada näihin asioihin liittyvää ohjausta. Puhelimeen voi soittaa nimettömänä ja maksuttomasti.
- **RIKUchat** on RIKUn verkkosivulla oleva palvelu, josta saa keskusteluapua, tukea sekä käytännön neuvoja rikokseen liittyvissä asioissa. Palvelussa voi toimia nimettömänä.

- **Palvelupisteistä** voi kysyä henkilökohtaista maksutonta tukihenkilöä avuksi ja tueksi koko rikosprosessin ajaksi. Tukihenkilöinä toimivat ammatillisesti ohjatut, tehtävään valitut ja koulutetut vapaaehtoistyöntekijät tai RIKUn ammattilaiset. Tukihenkilö kulkee asiakkaan rinnalla rikosprosessissa ja auttaa pitämään lankoja käsissä kaikissa vaiheissa. Hän kertoo ajantasaisesti mitä asioita kulloinkin on hoidettava, missä järjestyksessä ja mihin voi missäkin asiassa ottaa yhteyttä. Tukihenkilö voi tulla mukaan esimerkiksi poliisikuulusteluun, oikeudenkäyntiavustajan tapaamiseen ja oikeudenkäyntiin. Häneltä saa tietoa, miten oikeudenkäyntiin tulee valmistautua tai mitä siellä tapahtuu. Tukihenkilöt auttavat myös lähestymiskiellon ja vahingonkorvausten hakemisessa. Häntä voi tavata säännöllisesti ja keskustella luottamuksellisesti myös rikosasian herättämistä tunteista.

  Tukihenkilö kulkee asiakkaan rinnalla rikosprosessissa ja auttaa pitämään lankoja käsissä kaikissa vaiheissa.

- RIKUbot on chatbot-tekoälyapuri, jonka kanssa voi keskustella muun muassa lähisuhdeväkivaltaan liittyvistä tilanteista: **riku.fi/rikubot**

Tarkemmat palveluajat ja yhteystiedot löydät verkkosivuilta **riku.fi**

Hyödyllisiä linkkejä oikeudellisissa kysymyksissä

Poliisilaitokset: **poliisi.fi**

Syyttäjälaitos: **syyttajalaitos.fi**

Tuomioistuimet: **oikeus.fi/tuomioistuimet**

Ulosottovirastot: **oikeus.fi/ulosotto**

Oikeusaputoimistot: **oikeus.fi/oikeusapu**

Valtiokonttori: **valtiokonttori.fi**

Rikosuhripäivystys: **riku.fi**

Yksityisiä asianajajia: **https://asianajajat.fi/**

Eduskunnan oikeusasiamies: **oikeusasiamies.fi**

Rikos- ja riita-asioiden sovittelu: **thl.fi**

Oikeudellista neuvontaa seksuaalirikosten uhreille: **tukinainen.fi**

Turvallisen vanhuuden puolesta
– oikeudellista ohjausta ja neuvontaa ikäihmisille: **suvantory.fi**

Sanastoa

Asianomistaja Henkilö tai taho, jota on rikoksella loukattu. Rikoksen uhri.

Avustaja Oikeudenkäyntiavustaja, joka on asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai muu oikeudenkäyntiavustajan luvan saanut lakimies. Avustaja huolehtii asiakkaansa eli päämiehensä oikeusturvan toteutumisesta ja voi käyttää puhevaltaa päämiehensä puolesta silloin kun osapuolia ei itseään velvoiteta vastaamaan kysymyksiin.

Esitutkinta Poliisi on tavallisin esitutkintaviranomainen, joka suorittaa esitutkinnan rikosasiassa. Tutkinnassa selvitetään tapahtunut ja sen osapuolet sekä rikoksesta aiheutuneet vahingot.

Esitutkintapöytäkirja Tutkinnan päätteeksi poliisi kokoaa kertyneen materiaalin esitutkintapöytäkirjaksi toimitettavaksi syyttäjälle syyteharkintaan.

Esitutkinnan rajoittaminen Poliisin suorittamaa esitutkintaa voidaan rajoittaa esimerkiksi, jos syyttäjä joka tapauksessa ei tulisi nostamaan syytettä esimerkiksi silloin, kun rikos katsotaan suhteellisen vähäiseksi tai rikoksesta tai sen tekijästä ei ole riittävästi näyttöä. Rikoksen vähäisyyttä ei arvioida suhteessa rikoksen uhriin. Sitä arvioidaan suhteessa siihen, millaiset kustannukset asian tutkimisesta ja sen mahdollisesta oikeuskäsittelystä tulisi yhteiskunnalle - suhteutettuna asian laatuun ja mahdolliseen rangaistukseen.

Haaste Kutsu oikeudenkäyntiin tai kehotus vastata haastehakemukseen.

Haastehakemus Asiakirja, jolla oikeudenkäynti käynnistetään. Haastehakemuksessa ilmoitetaan muun muassa vaatimukset ja niiden perusteet sekä keneen vaatimukset kohdistetaan. Syyttäjän ajamissa asioissa syyttäjä laatii haastehakemuksen. Muussa tapauksessa rikoksen uhri tai hänen oikeudenkäyntiavustajansa laatii sen.

Haastemies Käräjäoikeuden palveluksessa toimiva virkamies, joka tarvittaessa toimittaa haasteen vastaanottajalle.

Hovioikeus Muutoksenhakutuomioistuin, johon voidaan valittaa käräjäoikeuden ratkaisuista. Hovioikeus päättää jatkokäsittelyluvan myöntämisestä.

Kirjallinen menettely Vaihtoehtoinen menettely rikosasian oikeuskäsittelyn suulliselle menettelylle. Asia ratkaistaan tuomioistuimen kansliassa, ilman osapuolten läsnäoloa.

Korkein oikeus Hovioikeuden ratkaisuun voivat osapuolet vielä hakea muutosta korkeimmasta oikeudesta, mikäli korkein oikeus antaa valitusluvan. Korkein oikeus on niin sanottu ennakkopäätöstuomioistuin. Korkeimman oikeuden tuomiosta ei voi valittaa.

Kuulustelupöytäkirja Dokumentti, joka tehdään kuulustelusta ja jonka allekirjoittavat kuulusteltava, kuulustelija ja mahdollinen kuulustelutodistaja.

Käräjäoikeuden puheenjohtaja Lainoppinut käräjäoikeuden tuomari.

Käräjäoikeus Käräjäoikeudessa käsitellään rikos-, riita- ja hakemusasioita. Se on alin oikeusaste.

Lautamies Maallikkotuomari käräjäoikeudessa. Heillä on sama valta kuin ammattituomarilla tuomiota päätettäessä.

Lähestymiskielto Voidaan määrätä, jos henkilö kokee itsensä toisen uhkaamaksi tai häiritsemäksi. Lähestymiskieltoon määrätty ei saa asiattomin tavoin ottaa yhteyttä kiellolla suojattuun henkilöön.

Mielentilatutkimus Mielentilatutkimuksen perusteella tutkitaan, onko syytetty voinut ymmärtää tekonsa seurauksen, eli oliko hän kokonaan tai osittain syyntakeinen rikoksen tekohetkellä. Tutkimus suoritetaan psykiatrisessa sairaalassa ja sen tekeminen saattaa kestää useita kuukausia. Oikeudenkäynti keskeytetään tutkimuksen ajaksi.

Oikeudenkäyntiavustaja Asianajaja, julkinen oikeusavustaja tai muu oikeudenkäyntiavustajan luvan saanut lakimies, joka huolehtii asiakkaansa eli päämiehensä oikeusturvan toteutumisesta ja voi käyttää puhevaltaa päämiehensä puolesta silloin kun osapuolia ei itseään velvoiteta vastaamaan kysymyksiin.

Rangaistusmääräysmenettely Poliisi voi antaa kirjallisessa menettelyssä vähäisestä ja selvästä rikosasiasta sakkorangaistuksen, jonka syyttäjä vahvistaa.

Rikosilmoitus Ilmoitus, joka rikoksen uhri tai joku muu tekee poliisille tietoonsa tulleesta rikoksesta.

Sovittelu Vaihtoehtoinen tai rinnakkainen tapa käsitellä rikosasiaa. Sovittelussa rikosasian osapuolet kohtaavat toisensa ja tapahtunut rikos seurauksineen käsitellään sovittelijoiden johdolla. Neuvottelun tavoitteena on saada molempia osapuolia tyydyttävä sopimus.

Suullinen menettely Tavallisin väkivaltarikosten käsittelytapa oikeudessa, joissa osapuolia kuullaan henkilökohtaisesti. Yleinen nimitys on suullinen pääkäsittely.

Syyntakeinen Mikäli rikoksen tekohetkellä 15 vuotta täyttänyt rikoksen tekijä kykenee ymmärtämään tekonsa merkityksen ja sen seuraukset, hän on syyntakainen ja siten häntä voidaan rangaista tehdystä rikoksesta. Mikäli hän on alle 15-vuotias tai muutoin kykenemätön ymmärtämään tekonsa merkitystä ja seurauksia, hän on syyntakeeton, jolloin häntä ei voida rangaista tehdystä rikoksesta. Jos hänet todetaan alentuneesti syyntakeettomaksi, rangaistus voi olla lievempi kuin muutoin.

Syyteharkinta Syyttäjä arvioi rikoksesta epäillyn henkilön ja teon osalta sen, onko kyseessä rikos ja onko siitä syyttämiseksi riittävästi näyttöä eli todisteita. Syyte on nostettava, kun on olemassa todennäköisiä syitä rikoksesta epäillyn syyllisyyden tueksi.

Syyttäjä Valtion viranomainen, jonka tehtävänä on huolehtia siitä, että rikoksesta seuraa lain tarkoittama rangaistus.

Syyttämättäjättämispäätös Jos esimerkiksi näyttöä ei ole riittävästi tai rikos on vähäinen tai se on esimerkiksi lain mukaan vanhentunut, syyttäjä tekee päätöksen syyttämättä jättämisestä ja rikosasian käsittely päättyy. Rikoksen uhrilla on niin sanottu toissijainen syyteoikeus, jolloin hän voi nostaa syytteen rikoksesta epäiltyä vastaan.

Todistaja Hän on nähnyt tai tietää jotain rikokseen liittyvää. Häntä voidaan kuulla esitutkinnassa ja oikeudenkäynnissä. Todistajalla on velvoite kertoa totuudenmukaisesti kaikki, mitä hän tapahtuneesta tietää.

Tukihenkilö Asianomistajalla voi olla tukihenkilö, joka auttaa ja tukee häntä läpi koko rikosprosessin. Tehtävään koulutettuja, maksuttomia tukihenkilöitä voi kysyä Rikosuhripäivystyksestä

Tutkija Tutkijaksi kutsutaan poliisia, joka tutkii rikosasiaa.

Vastaaja Rikoksesta epäillystä tulee syytetty eli vastaaja silloin, kun syyttäjä on esitutkinnan pohjalta päättänyt nostaa syytteen. Syytettyä kutsutaan oikeudessa vastaajaksi.

Lähteet

Verkkolähteet

(heinäkuussa 2018)

oikeus.fi

vksv.fi

poliisi.fi

thl.fi

valtiokonttori.fi

finlex.fi

Kirjalliset lähteet

Åberg, Leena-Kaisa (toim.). Rikoksen uhrin käsikirja. PS-kustannus. Juva 2017.

Rikoksen uhriksi voi joutua kuka tahansa. On tavallista, että rikoksen uhrit tai heitä kohtaavat auttajatahot eivät aina tiedä kuinka rikosasia etenee tai mitkä ovat uhrin oikeudet rikosprosessissa. Väärinkäsitykset ja tietämättömyys voivat johtaa merkittäviin oikeudenmenetyksiin. Tämä opas avaa käytännönläheisesti rikosprosessin kokonaisuutta ja uhrin oikeusturvan kannalta tärkeitä asioita.

Opas käsittelee uhrin näkökulmasta rikosilmoituksen tekemistä, poliisin suorittamaa esitutkintaa, syyttäjän syyteharkintaa, sovittelua, käräjäoikeuden toimenpiteitä, varsinaista tuomioistuinkäsittelyä, muutoksenhakua ja lähestymiskiellon hakemista. Lisäksi se valottaa uhrin oikeutta vahingonkorvauksiin ja mahdollisuutta lainopilliseen apuun rikosasiassa. Oppaasta löytyy myös keskeisimpien auttajatahojen yhteystietoja oikeudellisissa kysymyksissä. Opas on suunnattu väkivaltarikosten uhreille, uhrien läheisille ja uhreja kohtaaville auttajille.

RIKU
RIKOSUHRIPÄIVYSTYS
BROTTSOFFERJOUREN

riku.fi